

γραφικών. Πρέπει όμως να τονισθεί το αποτέλεσμα βασιστικής εξ ολοκλήρου στα υπάρχοντα σχέδια, αναδεικνυόμενα τα αλλά με έναν τρόπο διαφορετικό.

Το πρωτότυπο του τελικού Οδηγού παρουσιάστηκε στο Μουσείο τρεις ημέρες πριν από τα εγκαίνια της Έκθεσης. Η μοναδική παρατήρηση από τους παρόντες ήταν δύο ορθογραφικά λάθη στις λεζάντες. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής (Quadra 800) παραχωρήθηκε από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης όσο θα διαρκούσε η Έκθεση.

Η δομή του Οδηγού είναι η ακόλουθη: Ο χρήστης βλέπει μια οθόνη, από την οποία έχει τις ακόλουθες επιλογές (σχήμα 1):

1. Η ιστορία ενός ζωικού κινούμενου.
2. Η ιστορία ενός ζωικού κινούμενου (με παρέμβαση του χρήστη).
3. Κινούμενα σχέδια (animation).

Με την **επιλογή 1**, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής παρουσιάζει την ιστορία του ζωικού κινούμενου με βάση τις φωτογραφίες του βιβλίου. Σύμφωνα με λεζάντες σε κάθε οθόνη εξηγούνται στα χρήστη την ιστορία. Λόγω περιορισμένου χρόνου, δεν χρησιμοποιήθηκε ήχος. Η παρουσίαση αυτή είναι ένα slide show, το οποίο ο χρήστης είτε παρακολουθεί ως το τέλος είτε διακόπτει με τη βοήθεια του δρομέα (mouse).

Με την **επιλογή 2**, ο χρήστης έχει πλήρη έλεγχο της παρουσίσεως, αφού

μπορεί να σταματήσει σε όποια οθόνη επιθυμεί για όσο χρόνο θεωρεί απαραίτητο, με την επιλογή αντίστοιχων κομβίων (buttons). Επίσης μπορεί να προχωρήσει στην επόμενη ή να επιστρέψει στην προηγούμενη οθόνη-σχέδιο. Συνολικά ο χρήστης μπορεί να παρακολουθήσει 33 οθόνες βασισμένες στα σχέδια του βιβλίου. Τέσσερις από τις οθόνες έχουν κινούμενα σκίτσα. Σε αυτές τις οθόνες ειδικά κομβία, με το σχήμα της κάμερας, επιτρέπουν την επίδειξη των κινούμενων σχεδίων (animation). Η σημασία των κινούμενων σκίττων επέβαλε τη δημιουργία της **επιλογής 3**. Με την επιλογή αυτή, ο χρήστης οδηγείται σε μια νέα οθόνη, όπου εμφανίζονται 4 εικόνες μινιατούρες, καθένα από τις οποίες αντιστοιχεί στο σχέδιο στο οποίο οικοδομήθηκε ένα animation (σχήμα 2). Ο χρήστης μπορεί να δει οποιοδήποτε animation, επιλέγοντάς το με τον δρομέα (mouse).

Τα τέσσερα κινούμενα σχέδια παρουσιάζουν τα ακόλουθα:

- Κάθοδος από το λατομείο (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 35).
- Επεξεργασία του κινάκρανου (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 29).
- Φόρτωση στην άμαξα (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 37).
- Αντίσταθμες άμαξες (βιβλίο - σχέδιο σελίδας 49).

Το δεύτερο επιτρέπει την παρακολούθηση των σταδίων της επεξεργασίας με μετάβαση από τις διαδοχικές

φάσεις, ενώ όλα τα υπόλοιπα σχέδια χρησιμοποιούν γραφικά για να δείξουν τη λειτουργία του έλκθρου, τη σημασία που είχαν τα κατακύβια κατά τη φόρτωση της άμαξας, όπως επίσης και τη λειτουργία των αντίσταθμων άμαξών.

Συμπεράσματα

Αν και ο περιορισμένος χρόνος δεν επέτρεψε τη δημιουργία φυσικών κινήσεων στις φιγούρες, το αποτέλεσμα των κινούμενων σχεδίων είναι αρκετά έντονο. Στο βιβλίο εντυπώσεων της Έκθεσης αναφέρονται αρκετά θετικά σχόλια για την παρουσίαση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στην όλη εκδήλωση. Στην πράξη, οι παρουσιαστές έβρισκαν ευκολότερο να οδηγήσουν τους επισκέπτες πρώτα στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, όπου η παρουσίαση των συνολικών σχεδίων της Έκθεσης σε 5 λεπτά επέτρεπε να παρατηρήσουν με ασφάλιστο τρόπο την λειτουργικότητα των σχεδίων. Ο Οδηγός έχει ήδη μεταφραστεί στα Αγγλικά και στην πιλοτική του αυτή μορφή θα εγκατασταθεί στο Μουσείο της Ακροπόλεως. Στόχος των εμπλεκόμενων φορέων είναι η περαιτέρω επεξεργασία του υλικού και η δημοσίευσή του σε μορφή CD-ROM.

1. The electronic Guide of the Museum of Dion, N. Dessipris, D. Pandermalis, M. Zambelaki, Y. Vassiliadou, ICHIM, Sept. 1993, Cambridge, UK.

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΟΡΓΑΝΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

3.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώθηκαν στο χώρο της Ακροπόλεως

Στην ομάδα αυτή έχουν ενταχθεί καθηγητές, που για να συνοδεύσουν τους μαθητές τους στην Ακρόπολη και στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως ή για να διδάξουν το μάθημά τους για την κλασική τέχνη οργάνωσαν ένα πρόγραμμα το οποίο αναλύουν στην εισήγησή τους, περιγράφοντας ταυτόχρονα τον σχεδιασμό του μαθήματος και τους διδακτικούς τους στόχους. Ακολουθούν δύο εκπαιδευτικοί που αναπτύσσουν το διάγραμμα της διδασκαλίας τους, στην Α' Γυμνασίου. Αρχίζουμε με τα αποτελέσματα έρευνας για την ανάπτυξη της ιστορικής αντίληψης μαθητών Γυμνασίου μέσα στο Κέντρο Μελετών και στην Ακρόπολη, η οποία εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης σε χώρους μουσείων. Οι δύο επόμενοι εκπαιδευτικοί είναι του Δημοτικού, που οργάνωσαν πρόγραμμα-οδοιπορικό για να συνοδεύσουν τους μαθητές τους στην Ακρόπολη, και τελειώνουμε με μια εκπαιδευτικό της Α' Λυκείου, της οποίας οι μαθητές, ως αποτέλεσμα της πολύμηνης εργασίας τους για την Ακρόπολη, τύπωσαν «Οδηγό του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως». Η έκδοση μαθητικών εντύπων ή εργασιών από το σύνολο μιας ομάδας μαθητών είναι διαδικασία διδακτικής επιβεβλημένη σήμερα. Η πολυσχιδής εμπειρία της εκδοτικής εργασίας, που με τους επεξεργαστές κειμένων και τους εκπαιδευτές laser μπορεί σχετικά εύκολα να έχει ένα άρτιο αισθητικά αποτέλεσμα, συγκεντρώνει πολύτιμες για τον μαθητή γνώσεις.

Η ανάπτυξη της ιστορικής αντίληψης των παιδιών μέσα σε χώρους μουσείων. Η περίπτωση του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως και του Μουσείου Ακροπόλεως

Ειρήνη Νάκου

(Ιστορικό - Αρχαιολογικό), Σχολή Μικραίνης, Α' και Γ' Γυμνασίων, 1994

Σ (93)ΜΣ.Ε/Ηο (94)Ηο

Η αξία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που συνδέουν το σχολείο με το αρχαιολογικό περιβάλλον είναι πολυδιάστατη, γι' αυτό και κάθε πρόγραμμα, ανάλογα με το σχεδιασμό, τους στόχους του και την ηλικία των παιδιών στα οποία απευθύνεται, μπορεί να έχει και διαφορετικά αποτελέσματα. Κατά τη γνώμη μου, ένας βασικός στόχος αυτών των προγραμμάτων πρέπει να είναι η παροχή κάποιων κωδικών συμπεριφοράς -σταθής - απάντησι στα μνημεία του παρελθόντος. Η καλλιέργεια, δηλαδή, ενός ενεργητικού, μόνιμου, μη εμπορικού προσωπικού διαλόγου σχετικά με την ιστορική, αισθητική και κοινωνική του σημασία.

Αυτός ο προσωπικός διάλογος, στοιχεία του οποίου μπορούν και πρέπει να κοινοποιηθούν στη συνέχεια μέσα στο πλαίσιο μιας ομαδικής εργασίας, είναι πολύ σημαντικός, γιατί βοηθά το κάθε παιδί να εξαντλήσει και να αναπτύξει τις δικές του, προσωπικές δυνατότητες (κρίση - γνώσεις - προλαμβάνουσες παραστάσεις - φαντασία - αισθητική καλλιέργεια και ευαισθησία), που απαιτούνται για την προσέγγιση των μνημείων.

Οι σκέψεις αυτές, συνδυασμένες με τη βαθιά πεποίθησή ότι τα ερωτήματα που θέτουμε είναι συνήθως πιο σημαντικά από τις απαντήσεις που διαμορφώνουμε, με οδήγησαν στο θέμα της διατριβής μου: *Η Ανάπτυξη της Ιστορικής Αντίληψης των Παιδιών μέσα σε Χώρους Μουσείων*, το οποίο εντάσσεται μέσα στον γενικότερο προβληματισμό ως προς τη διδακτική της Ιστορίας.

Έχοντας ως βάση αυτήν την τριετή εμπειρία, θα σταθώ κυρίως στην πρακτική που ακολουθήσα με παιδιά του Γυμνασίου στο Μουσείο της Ακρόπολης και στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, και θα διατυπώσω ορισμένες παρατηρήσεις και προτάσεις. Την Άνοιξη του 1992 συνεργάστηκα

με 35 παιδιά της Α' Γυμνασίου στο Μουσείο της Ακρόπολης. Ασχολήθηκα μόνο με ένα γλυπτό, τον "Μοσχόφορο", και κάθε παιδί, στην πρώτη μας επίσκεψη, έγραψε τα δικά του ερωτήματα και τις παρατηρήσεις του ως προς την ιστορική διάσταση και την αξία του έργου.

Στη συνέχεια έγινε στην τάξη επεξεργασία αυτού του υλικού, η οποία μας οδήγησε στη συζήτηση των θεμάτων που είχαν προκύψει, στον έλεγχο των παρατηρήσεών τους, στην αναζήτηση των στοιχείων τα οποία θεωρήθηκαν απαραίτητα για να καλυφθούν τα ερωτήματα που τα ίδια τα παιδιά είχαν θέσει, και στον εντοπισμό της αναγκαιότητας της ιστορικής μεθόδου.

Κατά τη δεύτερη επίσκεψη στο χώρο, τα παιδιά ήταν σε θέση να παρουσιάσουν, μέσω μιας ουσιαστικής και ενδιαφέρουσας συζήτησης, την ιστορική αλλά και την αισθητική αξία του Μοσχόφορου.

Μια αντίστοιχη εργασία έγινε δύο χρόνια αργότερα με τα ίδια παιδιά, που ήταν πια στην Γ' Γυμνασίου, στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, στην αίθουσα με τα αντίγραφα από το δυτικό αέτωμα του Παρθενώνα, στις μετόπιες της νότιας πλευράς. Εδώ τα παιδιά είχαν επιπλέον να επεξεργαστούν ένα αντικείμενο που τους έκανε ιδιαίτερη εντύπωση, και να γράψουν τους λόγους για τους οποίους το επέλεξαν, άσκηση που αποδείχθηκε πολύ ενδιαφέρουσα.

Τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα προγραμμάτων αυτής της νοοτροπίας είναι σημαντικά, γιατί, εκτός των άλλων, τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι η προσέγγιση των αρχαιολογικών ευρημάτων δεν εξαντλείται σε μια και μοναδική επίσκεψη, αφού τα ίδια τα αντικείμενα επιδέχονται ποικιλία επεξεργασίας.

Τα μνημεία του παρελθόντος, ανεξάρτητα από την ιδιαίτερη φυσιο-

γνωμία του καθενός, και εφ' όσον τα πλησιάζουμε με ενδιαφέρον, έχουν να μας πουν πολλά για τη δική τους ιστορία, για τους συγκεκριμένους ανθρώπους που τα έφτιαξαν ή τα χρησιμοποίησαν, για την κοινωνία της εποχής τους, αλλά και για μας τους ίδιους και τη δική μας εποχή, αφού είναι ζωντανό κομμάτι της ιστορίας μας.

"Μόνο και μόνο το θέμα αυτού του αναγλύφου, η κενταυρομαχία, μου λέει πολλά. Με δέος το καίται και βλέπω πόσο διαφορετικές αντιλήψεις είχαν εκείνοι οι άνθρωποι από εμάς και σε τι όντα παράενα πίστευαν. Σίγουρα θα πρέπει η πίστη τους για τους θεούς να ήταν μεγαλειώδης και δυνατή. Πιστεύω πως αυτός ο κένταυρος είναι τελικά ένα κομμάτι της ιστορίας μας".

Είσις οι ίδιοι, ανάλογα με τη νοοτροπία της εποχής στην οποία ζούμε, αλλά και ανάλογα με τις γνώσεις, τις ικανότητες, τη φαντασία και την ευαισθησία μας, καθορίζουμε ως ένα σημείο τη σχέση μας με τα μνημεία του παρελθόντος.

Τα παιδιά συνειδητοποιούν εξάλλου ότι τα αρχαιολογικά ευρήματα αφορούν αυτά τα ίδια, αφού μπορούν να αναπτύξουν διάλογο μαζί τους και να αρθρώσουν έναν προσωπικό λόγο. Η συνειδητοποίηση αυτή, κατά τη γνώμη μου πολύ σημαντική για τη διαμόρφωση της όλης προσωπικότητας των νέων, δεν δημιουργείται βέβαια από μόνη της. Απαιτείται η εμπνευσμένη συμβολή, η ενεργητική, αν και διακρι-

Ο Μοσχόφορος γύρω στο 1880, ανάμεσα σ' άλλα γλυπτά για τη θεμελίωση του μουσείου της Ακρόπολης.

τική, συμμετοχή του εκπαιδευτικού, ο οποίος καλείται να εκμεταλλευτεί όσο το δυνατόν περισσότερο τον πλούτο των στοιχείων που τα ίδια τα παιδιά παρέχουν.

Το υλικό αυτό αποκαλύπτει το ενδιαφέρον των παιδιών για το θέμα της παράστασης, το οποίο συχνά δεν εξαντλείται στα περιγραφικά του στοιχεία, καθώς ορισμένα τουλάχιστον παιδιά προχωρούν στην ερμηνεία τους.

Για τον Μοσχόφορο π.χ., σημειώνουν ότι ο άνθρωπος και το ζώο είναι δεμένοι μεταξύ τους με κάποια σχέση, η οποία δηλώνεται από το Χ που σχηματίζουν τα χέρια του ανθρώπου με τα πόδια του ζώου, και από την παράθεση των προσώπων τους. Ένα-δύο παιδιά παρατηρούν ότι το πρόσωπο του ανθρώπου έχει έντονη εκφραστικότητα, στοιχείο που τον διαφοροποιεί από το ζώο.

Πολλές παρατηρήσεις και ερωτήσεις αφορούν στην ιστορία του ίδιου του αντικείμενου. Ποιος το έφτιαξε; Ήταν γνωστός ο γλύπτης; Πότε; Πού; Πώς το κατασκεύασε; Με τι εργαλεία; Αλλά και για πιο σκοπό; Πού έστεκε το αντικείμενο;

Όμως η ιστορία του αντικείμενου δεν σταματά για τα παιδιά τη στιγμή της κατασκευής του. Το παρελθόν έχει διάρκεια και ίσως γι' αυτό συνδέεται ακόμα πιο πολύ με το παρόν και το μέλλον.

Αρκετά παιδιά τ' απασχολεί να μάθουν πώς έγιναν οι φθορές, αν έχουν

παρέμβει συντηρητές, αλλά κυρίως πού, πότε, πώς και από ποιους βρέθηκε.

Εξάλλου, έντονη είναι η διάθεση των παιδιών να το εντάξουν στο ιστορικό, κοινωνικό και ιδεολογικό περιβάλλον που το δημιούργησε. Ο παρελθών χρόνος αποκτά ουσιαστική διάσταση και παύει να είναι μία αδιάφορη, αφηρημένη χρονολογία.

Όλο αυτό το υλικό δίνει την ευκαιρία να πλαισιωθούν οι αναζητήσεις των παιδιών με πολλά στοιχεία. Π.χ., η εμμονή των παιδιών να μάθουν, πού, πώς, πότε και από ποιους βρέθηκαν τα αντικείμενα παραπέμπει στον μαγευτικό –και όχι μόνο για τους αρχαιολόγους– κόσμο των ανασκαφών ή στον μυστηριώδη κόσμο των βυθών. Ενδεικτικά, σας παραπέμπω στο άρθρο του Μανόλη Ανδρόνικου με τίτλο "Άφη Ιστορίας" (δημοσιευμένο και στο βιβλίο του "Ελληνικές θησαυρούς", εκδ. Καστανιώτη, 1993), και σας αφήνω να νιώσετε πόσο γοητευτική και "διδασκτική" μπορεί να είναι αυτή η διήγηση του αρχαιολόγου για τα παιδιά και για όλους μας.

Βέβαια δίπλα στις εύστοχες παρατηρήσεις και τα ενδιαφέροντα ερωτήματα των παιδιών βρίσκουμε συχνά την παιδική άγνοια και αφέλεια.

Όμως η άγνοια, η αφέλεια, η αυθαιρέσια ορισμένων παρατηρήσεων δίνουν την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό

να εισαγάγει τα παιδιά στη μεθοδολογία και τον ευρύτερο προβληματισμό της αρχαιολογίας και της ιστορικής επιστήμης.

"Δεν υπάρχει αντικειμενική Ιστορία. Υπάρχει η ιστορική ερμηνεία, που πολύ απέχει από την αυθαιρέσια, καθώς ο ιστορικός, ως ιστορικό υποκείμενο, συμμετέχει στον συνεχή ιστορικό διάλογο, μέσα στο πλαίσιο του οποίου τόσο αυτός όσο και η μεθοδός και η άποψή του κρίνονται", μας λένε κάποια παιδιά με τα τελικά κείμενά τους, με τα οποία παρουσιάζουν κάποιο αρχαιολογικό εύρημα.

Η συχνή, μεθοδική και μη ευκαιριακή συμμετοχή των παιδιών σε ποικίλα και διαφορετικά μεταξύ τους προγράμματα νομίζω ότι δεν τους παρέχει απλώς τη δυνατότητα να αναπτύξουν την ιστορική τους σκέψη και κρίση, την αισθητική τους καλλιέργεια και τη δημιουργική φαντασία, αλλά τα βοηθά κυρίως να αναπτύξουν μια συνειδητή στάση απέναντι στο πολιτισμικό περιβάλλον τους, το οποίο στη συνέχεια τους ανταμείβει με την εμπλοκισμότητα της πραγματικότητας μέσα στην οποία ζουν.

Θέλω να ευχαριστήσω το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, και ιδιαίτερα την κ. Χατζηλασάνη, για το έργο τους και για την ευκαιρία που μας έδωσαν για ένα γόνιμο διάλογο.

πτά που βρέθηκαν το 1864 κατά την εκσκα-

Η Ιστορία να γίνει ζωντανή πραγματικότητα

Νέλλη Βασιλείου

(Φιλολογικό), Πειραματικό σχολείο Ευαγγελικής Σχολής, Α' Γυμνασίου, 1991

Σ (88)ΜΜΑ (91)Ηο (93)Ηο

Οι απόψεις μου γύρω από τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας δεν αποτελούν καινοτομία· εκείνο που πιστεύω ότι κατάφερα είναι οι απόψεις αυτές, όσο ήταν δυνατόν, να γίνουν πραγματικότητα. Δεν νομίζω ότι είναι καιείς ακόμα που πιστεύω ότι η Ιστορία είναι αποστήθιση ή απεριβήχηση γεγονότων, με παράλληλη παραμέληση της διδασκαλίας στοιχείων τέχνης και πολιτισμού. Ούτε πλέον υποστηρίζω καιείς ότι το σχολείο είναι μια μονάδα όπου ο μαθητής κλείνεται σαν σε θερμοκήπιο, αφομοιώνοντας θέματα ξένα προς

την πραγματικότητα. Επίσης, δεν πρέπει να αγνοούμε πως τα μουσεια σήμερα κάνουν τεράστια προσπάθεια να πλησιάσουν τον παιδόκοσμο με ειδικά προγράμματα.

Με βάση τις πιο πάνω κοινότοπες απόψεις, εργαζομαι για να πετύχω στον στόχο μου ως εξής: Σε κάθε διδασκτική ενότητα προσπαθώ να έχω όσο γίνεται πλουσιότερο εποπτικό υλικό. Στα πρώτα δύο-τρία μαθήματα το υλικό το επιλέγω η ίδια, στη συνέχεια όμως οι μαθητές συνειδητούν στο να συλλέγουν μόνοι τους εποπτικό υλικό, οπότε είναι αδύνα-

τον να μην έχω από τους μαθητές πέντε έως δέκα βιβλία ή κάτι άλλο σχετικό με την ενότητα που θα διδάχθαι. Στη συνέχεια, αξιολογώ το υλικό αυτό και το δένω οργανικά πλέον με το μάθημα. Γίνεται δε τόσο απαραίτητη η ύπαρξη του εποπτικού υλικού ώστε, αν καμιά φορά το παραλείψω, οι ίδιοι οι μαθητές το αναζητούν.

Το εποπτικό υλικό πάντα ασκεί μια γοητεία στους μικρούς μαθητές. Η γοητεία όμως αυτή αφήνει ελεύθερο το πεδίο στον διδάσκοντα να οδηγήσει τα παιδιά στα πιο δύσκολα γνωστικά στάδια, χωρίς οι μαθητές να νιώσουν τη γνωστή ανία και κούραση. Αν η ενότητα το επιτρέπει, ζητείται από τα παιδιά να αναδημιουργήσουν κάποιο από το εποπτικό υλικό. Το ενδιαφέρον τους είναι αμέριστο και τα αποτελέσματα πολύ σημαντικά. Κάθε φορά που ένας μαθητής θα τελειώσει ένα έργο (εποπτικό, ως το ποίμα), π.χ. ένα ειδώλο από τον κυκλαδικό πολιτισμό, ένα κείμενο ιερογλυφικό, ένα ακρωτήριο από τον Παρθενώνα, κλπ., βρίσκω την ευκαιρία να επαναλάβω όσα στοιχεία είναι σχετικά και απαραίτητα. Μ' αυτόν τον τρόπο κ.α. i εγώ ελέγχω πώς οι μαθητές έχουν εμπεδώσει προηγούμενες γνώσεις, αλλά και στους μαθητές γίνεται βίωμα ότι η Ιστορία δεν είναι κάτι που το εξετάσαμε και "πάει και τελείωσε", αλλά είναι κάτι που μας παρακολουθεί συνέχεια όλη τη χρονιά.

Η εποπτική αυτή αναπαραστάση διαφόρων γνώσεων του μαθητικού της Ιστορίας λύνει τα μάγια, στην κυριολεξία το λέω αυτό, στην ψυχή των παιδιών, για να μπουν σ' ένα μουσείο χωρίς "φόβο και πάθος". Λύνονται τα μάγια και μπαίνουν τα παιδιά ν' αγαπούν το μουσείο, γιατί πλέον το μουσείο ήρθε κοντά στα παιδιά. Σ' αυτό το σημείο, θέλω να ευχαριστήσω και από τη θέση αυτή τα μουσειακά εκείνα που σύνθημά τους και στόχο τους έχουν κάνει, επιτέλους: "το μουσείο να πάει κοντά στα παιδιά, και όχι τα παιδιά κοντά στο μουσείο". Μ' αυτό το σύστημα δουλεύει, το ποσοστό των αδύνατων μαθητών δεν μπορούμε να ποούμε ότι μειώνεται. Εκείνο που αισθώμαι μενιότατα είναι η αδιαφορία, όχι μόνο των αδύνατων μαθητών αλλά και των καλοδιαβασμένων και προσεκτικών, που αργά ή γρήγορα δημιουργείται μέσα στην πορεία του σχολικού έτους. Το ενδιαφέρον του ίδιου του διδάσκοντος δεν επικεντρώνεται στον μαρμαόλινο που έχει σαν τέρμα

"να τελειώσει η ύλη" ή πώς οι βαθμοί των μαθητών να είναι πιο αντι-κειμενικοί, αλλά σε πιο ουσιαστικά ενδιαφέροντα.

Η συνεργασία δασκάλου και μαθητή και το αντικείμενο που διδάσκεται πρέπει να γίνουν ένα, ένα οργανικό σύνολο που το ένα να μην μπορεί να λειτουργήσει χωρίς το άλλο. Μόνο έτσι φτάνουμε στην ιδανική συνεργασία. Κανένας μαθητής δεν θα αναζητήσει άλλον τρόπο δουλειάς, παρά μόνο τη συνεργασία, αν τον απασχολεί δυνάτεις του κεντρίσματα συγχρόνως στο μάτι, στο αφτί και στο νου. Π.χ., η πορεία μιας μάχης, όταν διδάσκεται συγχρόνως με το σχήμα του βιβλίου, με την περιγραφή των γεγονότων, των απιών, των αφορμών, των αποτελεσμάτων και με τη βοήθεια κάποιου σχεδιαγράμματος, είναι αδύνατον ο μαθητής που έχει ενδιαφέρον να μην αφομοιώσει κατά το ήμισυ και πλέον (τουλάχιστον) το διδασκόμενο. Αυτό το σύστημα πολλαπλών κεντρισμάτων προκαλεί το ενδιαφέρον και του πλέον αδιάφορου μαθητή, ακριβώς επειδή ενεργοποιεί πολλές από τις αισθήσεις του, οι οποίες συνδέονται οργανικά. Αυτό ο τρόπος εργασίας γίνεται γρήγορα συνήθεια στους μαθητές, οπότε κεντρίζεται το ενδιαφέρον τους για τη γνώση και την οργανωμένη μάθηση.

Η αποστήθιση, ή καλύτερα η πιο σωστή λέξη, η "παπαγαλία", κάνει το μάθημα της Ιστορίας καταναγκαστικά έργα και το μεγαλύτερο εχθρό της μάθησης, γι' αυτό γίνεται μεγάλος αγώνας να πεισθούν οι μαθητές ότι το κείμενο του βιβλίου είναι απλώς ένα κέντρο απ' όπου θα ξεκινήσουμε για να φτάσουμε σε κάποιους άλλους κόσμους. Η εξακίνωση αυτή, βέβαια, και η απομάκρυνση πρέπει να γίνονται πολύ προσεκτικά, γιατί η πείρα μάς διδάσκει πως ο μικρός μαθητής της Α' Γυμνασίου χρειάζεται εξίσου την περιγραφή που κάνουν τα κείμενα του βιβλίου, αλλά και τα στοιχεία που κεντρίζουν τη φαντασία και το συναίσθημά του.

Μ' αυτόν τον τρόπο νομίζω πως καταφέρνω να αποφύγω έναν μεγάλο εχθρό της δουλειάς του δασκάλου, δηλαδή να πει ο μαθητής: "παι, παι, παι, πόσα ξέρει ο δασκάλας μου", και όχι: "γιά κοίταξε πόσα πράγματα ήταν κρυμμένα κι εγώ δεν τα πρόσεξα σ' αυτό το θέμα που διδάχτηκεθα ψεφός που δεν προλάβαμε να δούμε". Και είναι αδύνατον, όταν εξετά-

σουμε την ενότητα για δεύτερη φορά, να μην προσθέσουμε και ένα σωρό άλλες απαραίτητες λεπτομέρειες ή να μη φωτίσουμε κάποιες πλευρές που δεν προλάβαμε. Τα ζητάνε τα ίδια τα παιδιά, οπότε δεν γίνεται στενή επανάληψη, αλλά εμπέδωση του μαθήματος.

Τελειώνοντας, ανακεφαλώνω: Το μάθημα της Ιστορίας δεν είναι αποστήθιση και απαρίθμηση γεγονότων γι' αυτό το παιδί πρέπει να μάθει στη συλλογή εποπτικού υλικού, στη χρηστή και αναπαραστάσή του, για να γνωτανέψει το μάθημα της Ιστορίας και να γοητευθεί από γεγονότα και καταστάσεις. Στη συνέχεια, ο δάσκαλος να βρει την ευκαιρία να περάσει στο μαθητή τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά συγχρόνως να μπορεί μ' αυτόν τον τρόπο να κρατά αμειωτο το ενδιαφέρον του μαθητή και σωστή τη συνεργασία μαζί του. Η συνήθεια σ' αυτόν τον τρόπο δουλειάς οδηγεί σταθερά το μαθητή στο να αγαπά και να σέβεται την ιστορική μας κληρονομιά, είτε αυτή είναι στο μουσείο, είτε είναι στο νου, είτε στην καρδιά μας.

Διάγραμμα ενότητας

Διαδικτική ενότητα με εποπτικό υλικό (δίνεται από το δάσκαλο και τους μαθητές)

Στόχοι:

Οργάνωση εποπτικού υλικού - Δέσμο με το μάθημα.

Αναδημιουργία εποπτικού υλικού από τους μαθητές με καθοδήγηση του δασκάλου.

Παρουσίαση εποπτικού υλικού μαζί με το μάθημα - Αναδημιουργία.

Αποτελέσματα:

1. Η Ιστορία παύει να είναι αποστήθιση.
2. Η Ιστορία μεταφέρεται στον τόπο γραφείο του μαθητή, ζωντανή, στην εδρα.
3. Η αναδημιουργία δίνει την αίσθηση στο μαθητή ότι κομμάτια από το μουσείο γίνονται κομμάτια από τη δική του ζωή και γνώση.
4. Μειώνεται ή εξαφανίζεται η αδιαφορία και η ανιαρότης.
5. Η σχολική διδασκαλία είναι ένα σάκι γνώσεων που το ξεφορτώνεται μόλις βγει έξω από το σχολείο. Η Ιστορία νομίζουμε ότι με τον τρόπο αυτό περνά ουσιαστικά στα παιδιά και δεν γίνεται σάκι γνώσεων.
6. Δημιουργείται α. συνεργασία, β. γοητεία, γ. εύκολη προσέλευση στη γνώση, δ. εύκολη επαφή και σχέση παιδιού με το μουσείο.

Σχεδιασμός μαθήματος για την Αρχαία Τέχνη στην Α' Γυμνασίου

Θ. Μεσοήνης

(Φιλολογικό), 1ο Γυμνάσιο Αργυρούπολης, Α' τάξη, 1993

Σ (9)1ΜΜΑ (93)ΗΘ

Στη σημερινή μας ανακοίνωση δε φιλοδοξούμε να αναπτύξουμε τους σκοπούς, τους στόχους και τις μεθόδους διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, γενικότερα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, αλλά να μένουμε στην οργάνωση της διδασκαλίας που απαιτεί μια διδακτέα ενότητα (ένα κεφάλαιο) περί τέχνης. Στην περίπτωση αυτή, ειδικότερα, είναι αρμοδιότητα και ευθύνη του καθηγητή να επιλέγει τον προσηφορότερο διδακτικό τρόπο, ανάλογα με τη συγκρότηση του και το επίπεδο των μαθητών που απευθύνεται.

Εκκινώντας με την προϋπόθεση ότι η εκπαιδευτική μου πείρα από πολύ ωρίως μου γέννησε την ανάγκη της χρήσης εποπτικών μέσων στο μάθημα της Ιστορίας, μετά από επίμονες προσπάθειες στο 1ο Γυμνάσιο Αργυρούπολης, όπου υπηρετώ, καταφέραμε να δημιουργήσουμε μια «αίθουσα Ιστορίας», με βασικό εξοπλισμό που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του μαθήματος.

Με την ευκαιρία της πρόσκλησης της από τη Διευθύνση της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, εκτιμώντας ότι απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, γνώστες του αντικείμενου της σημερινής Ημερίδας, θα ήθελα να αναφερθώ στα παρακάτω θέματα:

1. Στην προετοιμασία του εκπαιδευτικού πριν από τη διδασκαλία του μαθήματος.
2. Στην πορεία της διδασκαλίας στην αίθουσα.
3. Στις εργασίες και τα εικαστικά αποτελέσματα.

Θεωρητικά μπορούμε να υποστηρίξουμε το εξής διάγραμμα:

I. Η προετοιμασία της Διδακτέας Ενότητας απαιτεί:

1. Πλήρη γνώση και κατοχή του συγκεκριμένου θέματος.
2. Οργάνωση του υλικού σε ολόκλητη με συγκεκριμένους στόχους και μέθοδο διδασκαλίας.
3. Ταξινόμηση του κατάλληλου εποπτικού υλικού (διαφανών, ολάντες, ταινιών, αφισών, χαρτών, πηγών που θα χρησιμοποιηθούν).
4. Δημιουργία νέων, συμπληρωματικών διαφανειών για προβολέα

OVERHEAD, που για μας είναι λειτουργικότητας.

— Προετοιμασία του σχεδίου εργασίας για τους μαθητές.

II. Η πορεία της διδασκαλίας.

Μετά από σύντομη ψυχολογική προετοιμασία των μαθητών (δημιουργία ευνοϊκής διάθεσης, «ατμόσφαιρα»), με επίδειξη εικόνας ή σχεδίου ή προπλάσματος, ακολουθεί η τριμερής πορεία της διδασκαλίας:

α) Παρουσίαση του θέματος: Με μονόλογο ζωντανό, εκφραστικό και υποβλητικό γίνεται αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά της ενότητας και τονίζονται τα κύρια σημεία.

β) Επεξεργασία: Επίδειξη εικόνας και περιγραφή του θέματός τους, με διάλογο πότε κατευθυνόμενο και πότε αυτενεργό, με ερωτήσεις σύντομες, σαφείς και συγκεκριμένες, με σκοπό την εμπέδωση των εννοιών και των όρων που σχολιάζονται... Προκαλούνται αξιολογικές συγκρίσεις ναών, κτηρίων, μελών, σε λειτουργικότητα και αισθητική.

γ) Έκφραση: Λεκτική ανακεφαλαίωση για να ελεγχθεί η επίτευξη των στόχων και η εμπέδωση του νέου υλικού: εξαγωγή συμπερασμάτων.

III. Εργασίες.

— Δίνονται στους μαθητές σε φωτοτυπίες σχέδια (ναών, αγγείων...).

— Οι μαθητές ανατρέχουν σε σχετικό υλικό και οι ίδιοι διαβέβαιον.

— Δίνεται σχετική βιβλιογραφία με βιβλία Τέχνης και Λογοτεχνίας, που διαθέτουν οι δανειστικές βιβλιοθήκες του 1ου Γυμνασίου και του Δήμου Αργυρούπολης.

Οι μαθητές που παρακολουθούν τη διδακτική διαδικασία, όπως και οι μαθητές των άλλων τμημάτων της Α' τάξης, έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν στην αίθουσα της «Κινηματογραφικής Λέσχης» του Δήμου Αργυρούπολης διάλεξη-προβολή, ως ανακεφαλαίωση της τέχνης που διδάχθηκε. (Συμμετέχουν επίσης γονείς και άλλοι φορείς Ο.Τ.Α.).

Οι μαθητές που με μορφή τσετ, εξετάζονται σε ολόκληρη την ενότητα που διδάχθηκε. Η ολιγόλεπτη γραπτή εξέταση περιλαμβάνει 5 ερωτήσεις για κάθε μαθητή. Οι μαθητές χωρίζονται σε 2 ομάδες και

έχουν διαφορετικά θέματα.

Εκκινώντας από την τέχνη των αρχαϊκών χρόνων, η Α' ομάδα εξετάζεται στα παρακάτω θέματα:

Η 1η ερώτηση αναφέρεται στην ονοματολογία των αγγείων βάσει του σχήματος.

Η 2η ερώτηση αναφέρεται στο μέγεθος του ναού και στην ονομασία τους.

Η 3η ερώτηση είναι σχετική με το ρυθμό του εκκινόμενου αγγείου.

Η 4η ερώτηση αναφέρεται στα αρχιτεκτονικά μέλη του δωρικού ρυθμού.

Η Β' ομάδα της 1ης ονομασία της στήλης (επιτύμβια).

Η Β' ομάδα των μαθητών εξετάζεται σε αντίστοιχα και ισοδύναμα θέματα, όπως φαίνονται στο σχέδιο 11.

Η 5η ερώτηση αναφέρεται στην αγγειοπλαστική.

Η 2η ερώτηση στην ονομασία και τα μέρη του ναού.

Η 3η στην αγγειογραφία (στην περίπτωση μελανόμορφος ρυθμός).

Η 4η ερώτηση στα αρχιτεκτονικά μέλη του ιωνικού ρυθμού.

Η 5η ερώτηση στην ονομασία της στήλης (επιτύμβια).

Με την ίδια μέθοδο αξιολογούνται οι μαθητές και στο κεφάλαιο της κλασικής τέχνης του 5ου αι. π.Χ., με τη διαφορά ότι χωρίζονται σε 3 ομάδες, που η καθεμία περιλαμβάνει ερωτήσεις αρχιτεκτονικής, πλαστικής και κεραμικής.

Η 1η ερώτηση: Τι αναπτύσσει κλασική τέχνη.

2η. Αρχιτεκτονός, ρυθμός και επίπεδα του κτηρίου. Πώς ονομάζεται το κτήριο (πρόκειται για ένθετη εικόνα των Προπυλαίων).

3η. Η ζωφόρος του Παρθενώνου (πού βρίσκεται και τι παριστάνει).

4η. Η τεχνοτροπία της αττικής αγγειογραφίας του 5ου π.Χ. αι. (ρυθμός, σχήματα, θέματα).

5η. Γράφει στίχοντες σχετικά με την εικόνα (στην εικόνα το ρωμαϊκό αντίγραφο της Αθηνάς).

Οι ερωτήσεις της Β' ομάδας:

1η. Σε ποιους κλάδους αναπτύσσεται η τέχνη του 5ου αι. π.Χ.

2η. Αρχιτεκτονός, ρυθμός, λεπτότητα του ναού (ένθετη εικόνα του Παρθενώνου).

3η. Πόια είναι τα κυριότερα έργα του γλύπτη Φειδία.

4η. Αλκυονίδες (σχήμα, χρώμα, χρήση και σχέδιο των αγγείων).

5η. Γράφει στίχοντες σχετικά με την εικόνα (ένθετη εικόνα Δία ή Ποσειδώνα του Αρτεμισίου).

Στη Γ' ομάδα μαθητών ανήκουν τα θέματα:

1η. Με ποιους πόρους δημιουργήθηκαν τα έργα στην Ακρόπολη της Αθηνάς.

2η. Ρυθμός του κτηρίου, τι είναι οι Καρυάτιδες, πώς λέγεται το κτήριο (στην ένθετη εικόνα η Δ' πλευρά του Ερεχθείου σε αναπροσέτιση).

3η. Σε ποιο μέγεθος του ναού της κλασικής εποχής χρησιμοποιείται η πλαστική.

4η. α) Ο ρυθμός και πού βρίσκεται ο ναός της Αττήρου Νίκης.

β) Ποια υλικά χρησιμοποιεί η πλαστική του

Σου αι. π.Χ.

5η. Γράψε οπδήποτε ξέρεις σχετικά με την εικόνα (ένθετη εικόνα λευκής ληκυθίου).

Παράλληλα με τα αποτελέσματα της ολιγόλεπτης γραπτής εξέτασης των μαθητών, έχει παρατηρηθεί ότι στο

μάθημα των Καλλιτεχνικών (και μάλιστα σε ελεύθερο θέμα) κάποιοι μαθητές παρουσιάζουν σχέδια και θέματα επηρεασμένα από τους κλάδους της αρχαίας ελληνικής τέχνης που παρακολούθησαν.

Τρίτο σημείο: Η Μυθολογία.

Όταν εξετάσαμε το Ναό της Απτέρου Νίκης μας δόθηκε η ευκαιρία να μιλήσουμε για μυθολογία: Από πού λέει ο μύθος ότι έπεσε ο Αιγέας βλέποντας το πλοίο του Θεσέα να έρχεται με μαύρα πανιά; Τα παιδιά ήξεραν ότι έπεσε από το Σούνιο, αλλά ο Πausanias λέει ότι ίσως στεκόταν στον Ναό της Απτέρου Νίκης, απ' όπου έβλεπε το λιμάνι του Πειραιά. Έτσι έγινε συζήτηση για τις διαφορετικές εκδοχές που έχουν πολλοί μύθοι, και ταυτόχρονα μας δόθηκε η ευκαιρία να μιλήσουμε για τη ρύπανση που πνίγει την Αθήνα. Τι βλέπουμε εμείς σήμερα και τι θα έβλεπε ένας Αθηναίος της αρχαιότητας;

Για μυθολογία μιλήσαμε επίσης όταν μελετήσαμε το Ερέχθειο, αναφέροντας τους σχετικούς μύθους για την Αθήνα και τον Ποσειδάων. **Τέτατο σημείο:** Η αποκατάσταση των μνημείων.

Τελευταίο θέμα ήταν η αποκατάσταση των μνημείων της Ακρόπολης, και όχι μόνο του Παρθενώνα. Παρατηρήσαμε το διαφορετικό χρώμα που έχουν οι νέοι λίθοι στο νότιο τοίχο του Ερεχθείου καθώς και τις ζημιές που έχει προκαλέσει η ατμοσφαιρική ρύπανση στα ανάγλυφα π.χ. του ταβανιού του μνημείου, τη φθορά των μαρμάρινων κίωνων, κ.ά.

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην Ακρόπολη

Μαρίζα Ντεκάστρο

(Παιδαγωγικό), Σχολή Μωραΐτης, Δ' Δημοτικού, 1991

Σ (91)Ηο (92)ΜΖ.Ζ-Ο (94)ΜΖ.Ι

Το πρόγραμμα που θα αναπτύξω δουλεύτηκε από τα παιδιά της Δ' Δημοτικού της Σχολής Μωραΐτης και είχε σκοπό να διευρύνει, να ζωντανέψει τη διδασκτέα ύλη της Ιστορίας, να ενεργοποιήσει και να πλουτίσει τις γνώσεις των μαθητών και να τους ευαισθητοποιήσει στα θέματα του πολιτισμικού μας παρελθόντος αλλά και του παρόντος.

Θέμα, η Ακρόπολη των Αθηνών, κεφαλαίως ζητήμα στην ιστορία του παγκόσμιου πολιτισμού και όχι μόνο στενά ελληνικό.

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν. Όταν μικροί μαθητές επισκέπτονται έναν αρχαιολογικό χώρο, ο εκπαιδευτικός έχει να λύσει πολλά διδασκτικά προβλήματα. Πρέπει να κινηθεί σε πολλά επίπεδα. Το πρώτο θα ήταν να παρουσιάσει το χώρο ως σύνολο, κι έπειτα τα στοιχεία του συνόλου ξεχωριστά. Στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να μιλήσει για την ιστορία, μυθολογία, αρχαιολογία αυτού που ονομάζουμε Ακρόπολη, και ύστερα να διδάξει το κάθε μνημείο σαν αυτόνομο στοιχείο του συνόλου.

Άξονας του όλου προγράμματος στάθηκε η περιγραφή του Πausania στα κείμενα των *Ατικών*, γιατί αυτή η περιγραφή αποτελεί την πληρέστερη αναφορά στο μνημείο πριν από τις καταστροφές που υπέστη με την πάροδο των αιώνων. Επιπλέον, μιλώντας για τον Pausanias, διδάσκουμε στα παιδιά με πιστικότητα τη χρήση των ιστορικών πηγών και την αξιοποίησή τους στην Ιστορία και την Αρχαιολογία.

Η διδασκαλία του θέματος έγινε σε τέσσερα στάδια:

α. Διδασκαλία στην τάξη, η οποία περιελάμβανε τη μελέτη του σχετικού κεφαλαίου από το σχολικό εγχειρίδιο και προβολή διαφανειών.

β. Επίσκεψη στην Ακρόπολη και επεξεργασία σχετικού φυλλαδίου με πληροφορίες, ερωτήσεις παρατηρητικότητας, κρίσης, γνώσεων καθώς και καλλιτεχνικής έκφρασης.

γ. Συζήτηση στην τάξη σχετικά με το πρόγραμμα και γραπτή έκφραση των απόψεών τους.

δ. Δεύτερη επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο και ειδικότερα στο Μουσείο, όπου, με την καθοδήγηση της δασκάλας των Τεχνικών κ. Ρένας Κρουσάλε, τα παιδιά ζωγράφιζαν θέματα σχετικά με τα εκθέματα που υπάρχουν εκεί.

Διδασκαλία στην τάξη

Πριν επισκεφτούμε το χώρο, παρουσιάστηκε στην τάξη μια σειρά διαφανειών, η οποία πραγματευόταν τα εξής θέματα:

Πρώτο σημείο: Ο περιβάλλων χώρος. Τι έβλεπε κάποιος της εποχής του Pausanias γύρω από την Ακρόπολη. Στα βόρεια την Αγορά των Αθηναίων, στα νότια το Θέατρο του Διονύσου, στα ανατολικά την Πύλη του Αδριανού, το Ναό του Ολυμπίου Διός και τα χορηγικά μνημεία, στα δυτικά το μνημείο του Φιλοπάππου. Έγινε δηλαδή μια αναφορά στην αρχαία πόλη της Αθήνας και ένα μάθημα προσανατολισμού.

Δεύτερο σημείο: Τα οικοδομήματα. Στη συνέχεια μιλήσαμε για τα οικοδομήματα της Ακρόπολης, δίνοντας βάρος όχι μόνο στα αρχιτεκτονικά τους χαρακτηριστικά (ρυθμοί), αλλά και σε τεχνικές λεπτομέρειες, όπως για παράδειγμα:

Πώς έβρισκαν οι τεχνίτες τη θέση των λίθων πάνω στα οικοδομήματα. Πώς στηρίζονταν οι σπόνδυλοι των κίωνων.

Πώς σήκωναν με τους γερανούς τους λίθους.

Επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο

Τα παιδιά επισκεφθήκαν τον αρχαιολογικό χώρο της Ακρόπολης εφοδιασμένα μ' ένα φυλλάδιο επεξεργασίας, το οποίο περιελάμβανε θέματα για μελέτη:

Εξώφυλλο. Στο εξώφυλλο υπάρχει το σχέδιο μιας αρχαιολογικής αναπαράστασης του εσωτερικού του χώρου, μπαίνοντας από τα Προπύλαια, ώστε να πάρουν τα παιδιά μια ιδέα για το τι έβλεπε κάποιος επισκέπτης της εποχής του Pausanias καθώς ετοιμαζόταν να μπει στο χώρο των ιερών. Η συγκεκριμένη εικόνα βοηθάει τα παιδιά να ζωντανέψουν τον αρχαιολογικό χώρο.

Το επόμενο θέμα που παρουσιάζεται είναι μια πρώτη αναφορά στο μύθο της φιλονικίας Αθήνας και Ποσειδώνου. Έτσι επιλέχθηκε ένα όστρακο από ερυθρόμορφο αγγείο, που παριστάνει την Αθηνά να προτρέπει έναν θνητό να τοποθετήσει κάποιες πέτρες που κομβάλει. Εδώ οι μαθητές γίνεται λίγο αρχαιολογία, προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσουν, όπως οι επιστήμονες, μια παράσταση που υπάρχει πάνω σε όστρακο. Ακολούθως γίνεται μια άσκηση προ-

σανατολισμού, σύμφωνα με το κείμενο του Παισινά για τη μορφολογία του βράχου της Ακρόπολης. Αυτή η άσκηση θα βοηθήσει τα παιδιά να καταλάβουν αργότερα τη θέση των οικοδομημάτων πάνω στο βράχο.

Μελετώντας τον Ναό της Απέρου Νίκης οι μαθητές παρατήρησαν τον ιωνικό ρυθμό, έμαθαν για την καταστροφή που υπέστη από τους Τούρκους και την ανοικοδόμησή του. Επίσης μελέτησαν τους μύθους που αναφέρονται σ' αυτόν -Νίκη χωρίς φτερά, για να μη φύγει από την πόλη, Αιγέας - Θησέας.

Στη συνέχεια μελέτησαν αναλυτικά τον Παρθενώνα και έπαιξαν κάνοντας μαθηματικούς υπολογισμούς σχετικούς με το κτίσιμό του ναού.

Όσον αφορά στο Ερέχθειο, τα παιδιά έπρεπε να απαντήσουν σε ερωτήσεις γνώσεων και κρίσης, ενώ προηγουμένως, στην τάξη, είχαμε μιλήσει για το πολύπλοκο αυτό κτήριο και είχαμε διαβάσει και συζητήσει για τους μύθους που υπάρχουν γύρω από αυτό.

Στο τέλος του φυλλάδιου υπάρχει μια άσκηση τοπογραφίας των μνημείων. Πρόκειται για μια πολύ "σχολική" άσκηση, όπου οι μαθητές έπρεπε να τοποθετήσουν τα οικοδομήματα

πάνω στον Ιερό Βράχο, δουλεύοντας με τον προσανατολισμό που δίνει ο Παισινάς για την είσοδο στην Ακρόπολη.

Καλλιτεχνική δραστηριότητα και γνώση: Τα παιδιά έμαθαν ότι τα μνημεία ήταν επιχρωματισμένα και όχι λευκά. Οι μαθητές είδαν στην τάξη διαφάνειες από αρχιτεκτονικά μέλη όπου διακρίνεται το χρώμα.

Ελευθера αναγνώσματα σχετικά με την ιστορία της Ακρόπολης: Θεωρώ πολύ σημαντικό το να συστήσουμε στα παιδιά αναγνώσματα που ζωντανεύουν και αναπλάθουν μυθιστορηματικά τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους. Έτσι τα παιδιά θα καταλάβουν ψυχαγωγούμενα πως ένας συγγραφέας ντύνει με πλοκή τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα δεδομένα της ιστορικής έρευνας.

Τελειώνοντας, θέλω να αναφέρω και τη συνέχεια του προγράμματος, η οποία δεν έγινε φέτος και αφορά στο πως είναι οι ξένοι ταξιδιώτες την Ακρόπολη μέσα στους αιώνες, διαβάζοντας αποσπάσματα από τα βιβλία του Κυριάκου Σιμόπουλου, που όλοι μας γνωρίζουμε. Έτσι οι μαθητές αποκτούν μια πληρέστερη γνώση για τις περιπέτειες των μνημείων μέσα στο χρόνο.

φορετικά.

I. **Δεν κάνω προετοιμασία.** Εργάζομαι όχι με το γνωστικό μέρος του εκκεφάλου του παιδιού αλλά με το ψυχολογικό και το ερευνητικό. Κεντρικό αυτό το ερευνητικό πνεύμα, που ενυπάρχει σε κάθε παιδί, με λέξεις ή φράσεις κλειδιά, π.χ.: "Πάμε στην Ακρόπολη να δούμε αν υπάρχει αυτή η ελιά της Αθηνάς". "Θα πάρουμε πίτες με μέλι να ταισώμε τον Ερχθώνιο, αν υπάρχει". Πάντα σε κάθε επιψύχωση φροντίζω να κρατώ μαζί μου διάφορα αντικείμενα που ζωντανεύουν το μάθημα.

II. **Στην επίσκεψη τώρα:** Επειδή συνήθως ο κόσμος πάνω στον Ιερό Βράχο είναι πολύς και οι εξηγήσεις δίνονται πολύ δύσκολα, παρατηρώ πως τα παιδιά κουράζονται και ύστερα από λίγη ώρα δεν μπορούν να προσέξουν. Παίζω λοιπόν μαζί τους κάτι σαν το κυνήγι θησαυρού, ώστε ψάχνοντας να έχουν την πρώτη προσέγγιση. Μοιράζω τα πρώτα φωτοτυπημένα χαρτιά με τη φράση, ως παράδειγμα: "Να πάτε να σταθείτε μπροστά σ' ένα σπόνδυλο".

Ένα βιβλίο να καταλάβει και να πάει, θ' ακολουθήσουν τα άλλα. Αν δεν καταλάβουν, τότε μόνο το εξηγάω. Μοιράζω το δεύτερο χαρτί, μαζί με ένα λευκό μακρύ πανί που έχω μαζί μου. Το χαρτί γράφει: "Πάστε το πανί μαζί με τ' άλλα παιδιά και πηγαίνετε να βρείτε τη μεσαία πύλη που δεν είναι πλακόστρωτη και περνούσε από κει η πομπή των Παναθηναίων". Μόλις το εκτελέσουν κι αυτό, δίνω το τρίτο χαρτί που γράφει: "Να πάτε μπροστά σε κολώνες που μας θυμίζουν κοπέλες από τις Καρυές της Λακωνίας".

Αυτό γίνεται για όσο χρόνο έχουμε στη διάθεσή μας (φυσικά όχι πάνω από μια ώρα). Φεύγοντας, παρακαλώ τα παιδιά να ρωτήσουν τον άνθρωπο που κόβει τα εισιτήρια να τους πει πόσα εισιτήρια κόβει κατά μέσο όρο την ημέρα. Στο σχολείο κάνουμε τις πράξεις, πόσοι άνθρωποι ανεβαίνουν κατά μέσο όρο τον χρόνο και πόσοι ανέβηκαν από τότε που γίνηκαν οι νοσοί αυτοί. Τα παιδιά εντυπωσιάζονται μολις βρουν τα εκατομμύρια των επισκεπτών.

III. **Επεξεργασία στην τάξη:** Φτάσαμε στο πιο ουσιαστικό σημείο. Η επίσκεψη στην Ακρόπολη θα επαναληφθεί στο τέλος. Ας μείνουμε όμως στην επεξεργασία.

1. "Λογοτεχνική προσέγγιση": Με κείμενα γνωστών συγγραφέων ξεκινώ αυτή την προσέγγιση, ώστε τα παιδιά να νιώσουν το μεγαλείο μέσα

Ακρόπολη: Παιχνίδια και εμπυχούσεις για Γ' και Δ' Δημοτικού

Σοφία Γαλιουράκη

(Παιδαγωγικό), Γ' και Δ' Δημοτικού, 1994 (94)Ho

Οι πολλές λέξεις έχουν πάψει να ενδιαφέρουν τα παιδιά. Δεν έχω βέβαια τίποτα καινούργιο. Η λέξη έχει γίνει μια απλή σύμβαση, που οι πολλοί την κατοματείριζονται γιατί δεν έχουν νιώσει την ιερρότητά της. Εμείς όμως οι εκπαιδευτικοί έχουμε βρει άλλους δρόμους. Για να μην καταστήσουμε όλα στο μαυλό των παιδιών ένας παλτός, όπου μάταια θ' αναζητή κανείς τη γνώση και την απλότητα του μεσαίου λόγου, μεταχειρίζομαστε άλλες τεχνικές. Τεχνικές που βασίζονται:

- α. στην επιψύχωση,
- β. στο παιχνίδι,
- γ. στην έρευνα.

Πιστεύω ακράδαντα πως τα προγράμματα πρέπει να έχουν το στίγμα της ψυχοσύνθεσης του καθενός από μας και να μην είναι φυλλάδια που

όλοι εφαρμόζουμε τυποποιημένα. Έτσι, διάλεξα να πω λίγα λόγια για προγράμματα που έχω κάνει για την Ακρόπολη σε παιδιά Γ' και Δ' Δημοτικού.

Αρκετά χρόνια ακολούθησα τον, ως τον ποίμε, κλασικό τρόπο, δηλαδή επεξεργασία στην τάξη, πριν πάμε επίσκεψη, και, τέλος, επεξεργασία και συζήτηση πάλι στην τάξη μετά την επίσκεψη. Τα παιδιά αποκτούσαν βέβαια γνώσεις, που όμως σε ένα χρόνο ξεχνούντοσαν και έμενε μόνο ο Περικλής και ο Φειδίας. Όσο για τα τότε ποσοστά: 90% από τα κορίτσια θυμόντοσαν με λεπτομέρειες τις Καρυάτιδες και από τ' αγόρια 50% τον Παρθενώνα και 50% τη θέση των μνημείων. Δεν έμενα ικανοποιημένη, κι άλλαξα πορεία. Άρχισα να αντιμετωπίζω το όλο θέμα τελείως δια-

από τα κείμενα των συγγραφέων αυτών.

2. "Ερωτήσεις - Απαντήσεις": Η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες. Η μία κρατάει τις ερωτήσεις και η άλλη τις απαντήσεις. Εγώ είμαι βοηθητικό πρόσωπο. Αρχίζει το παιχνίδι (γιατί σαν παιχνίδι παρουσιάζεται).

Π.χ η ομάδα Α' ρωτάει:

Α' - Πώς λέγεται η κύρια είσοδος της Ακρόπολης;

Η ομάδα Βα πρέπει να βρει τη σωστή απόννηση και να πει:

Β' - Προπύλαια.

Α' - Ποιο άγαλμα μας θυμίζει πως ο άνθρωπος και τα ζώα ζουν κοντά - κοντά απ' τα αρχαία χρόνια;

Β' - Ο Μοσχόφορος.

Α' - Υπάρχει άγαλμα της Νίκης που δίνει το σανδάλι της; Πού είναι; (αν έχουμε προφάσι να το δούμε.) Κλπ.

Μ' αυτόν τον τρόπο, ψάχνοντας μέσα στις απαντήσεις και παίζοντας συγχρόνως, μαθαίνουν τα πάντα για την Ακρόπολη.

3. "Λεκτικές ασκήσεις": Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο. Μια εικόνα με την Ακρόπολη περνά από χέρι σε χέρι καθώς ακούγεται μουσική από κασετόφωνο. Μόλις η μουσική σταματάει, το παιδί που κρατά την εικόνα πρέπει να πει κάτι που έμαθε για την Ακρόπολη. Καμία φράση δεν πρέπει να είναι ίδια με άλλη.

4. "Βρείτε συνώνυμα και μεταφορές": Π.χ.: Τα Προπύλαια είναι μια μεγαλόπρεπη είσοδος. Μπορούν να πουν: Είναι το φωτεινό μέτωπο της Ακρόπολης.

5. "Ποιος θα μιμηθεί τον Περικλή?": Ας πούμε πως ήσουν ο Περικλής και ζούσες τη σημερινή εποχή. Τι θα έλεγες στους Αθηναίους; (εδώ θ' ακούσετε πολύ ενδιαφέροντα πράγματα από τα παιδιά).

6. "Συμπληρώσεις λέξεων": Π.χ.: Τα πρώτα Προπύλαια τα έχτισε ο... (το όνομά του θυμίζει στρατό) (Πειοίστρατος). Τα σχέδια τα έκανε ένας αρχιτέκτονας που το όνομά του θυμίζει μνήμη (Μνησικλής).

7. "Ναι - Όχι": Ο Φειδίας σκόλασε πάνω στις μετόπες: Γιγαντομαχία; Αμαζονομαχία; Κοκορομαχία; Κενταυρομαχία; Τρικόλο πόλεμο; (Μεταγεγριζομαι χούμορ που ξεκουράζει τα παιδιά και τονώνει την προσοχή τους).

8. "Κινητικές ασκήσεις": Μιμούμαστε τις Καρυάδες. Τα γαϊδουράκια που κοιβαλόσαν από την Πεντέλη το μάρμαρο. Την πάλη Κενταύρων με τους Λαπίθες, κλπ.

9. "Θεατρικά": Φτάσαμε στη μεγάλη αγάπη των παιδιών αυτής της ηλικίας. Βγάδουμε το καλάθι με τα πανιά και τα χαρτιά και παίζουμε θεατρικά:

α. Τον Αιγέα και τον Θρόεα. β. Τη γέννηση της Αθηνάς. γ. Τα Παναθήναια. δ. Τον Ποσειδώνα και την Αθηνά. ε. Της Αρρηφρόρους, κλπ.

Διηγούμαστε τον μύθο και τα παιδιά τον παίζουν αυτοσχεδιάζοντας.

10. "Βρέστε πού κάνω λάθος": Πολύ καλή άσκηση για να εμπειδύσουν όσα έμαθαν. Π.χ., τον χαλκό από τον οποίο ήταν φτιαγμένο το άγαλμα της Προμάχου Αθηνάς που πήραμε από λάφυρα Ινδιάνων; Η: Οι αρχιτέκτονες του Παρθενώνα λεγότανταν Ακτινίδιος και Καλλικράτης; Κλπ.

11. "Βρέστε ποιο μνημείο λείπει":

Τοποθετώ 14 καρτέλες με τα ονόματα των αντίστοιχων μνημείων της Ακρόπολης, τη μια κάτω από την άλλη, και τις δείχνω στα παιδιά.

Προπύλαια - Ναός Αθηνάς Νίκης - Ιερό της Βραυρωνίας Αρτέμιδας - Χαλκοθήκη - Παρθενώνας - Ερέχθειο - Αρρηφόριο - Βόθρο της Προμάχου Αθηνάς - Ο βωμός της Αθηνάς - Ιερό Διός Πολυέως - Ναός της Ρώμης - Ιερό του μυθικού βασιλιά Πανδίωνα - Ωδείο Ηρώδη του Αττικού - Θέατρο του Διονύσου.

Κάθε φορά αφαιρώ μια καρτέλα και τα παιδιά πρέπει να βρουν ποια λείπει.

12. "Διαφάνειες": Δείχνω στα παιδιά διαφάνειες από τα μάρμαρα του Παρθενώνα που βρίσκονται στο Λονδίνο (Ελγίνεια) και παίζουμε θεατρικά ή κινητικά.

IV. Δεύτερη επίσκεψη στην Ακρόπολη. Η επίσκεψη αυτή έχει αποκλειστικά αισθητικούς στόχους. Μόνο απολαμβάνουν την ομορφιά, χωρίς εξηγήσεις (καλύτερα να γίνει απόγευμα,

αν είναι δυνατόν). Τα παιδιά περιδιαβαίνουν σωπατά, και μόνο βλέπουν. Όσα παιδιά θέλουν μπορούν να ζωγραφίσουν κάτι που τους άρεσε (μόνο αν θέλουν). Από τις παρατηρήσεις των παιδιών, αυτή η δεύτερη επίσκεψη τα βελτιώνει. Δεν συνηθίζω να μοιράζω φυλλάδια στα παιδιά. Εκείνο που μ' ενδιαφέρει είναι φυσικά η αποκτηθούν γνώσεις, αλλά περισσότερο απ' όλα να συγκινηθούν!

V. Προτάσεις.

1. Να έχεις σ' ένα κομμάτι τις βασικές γνώσεις γύρω από την Ακρόπολη, και για κάθε γνώση η μνημείο της ένα παιχνίδι θεατρικό ή κινητικό ή λεκτικό, ή μια κατασκευή. Π.χ. Ερέχθειο:

- Χορός Πελοποννήσου με καλάθια στο κεφάλι.

- Κασέτα με κάποιο δημοτικό τραγούδι.

- Παιχνίδια: Αγάλματα και γλύπτες. Τα παιχνίδια τα αλλάζετε ανάλογα με το κέρι σας και την ευαισθησία σας.

- Ερωτήσεις - απαντήσεις.

2. Συζήτηση με τα παιδιά σε θέματα:

- Οικολογικά - Ορυκτά (μάρμαρο) - Ζώα και άνθρωποι (κεφάλι αλόγου) - Μόλυνση - Πειράματα.

Εύχομαι να σας εδώσα κάποιες ιδέες, όσο γρήγορα κι αν τις έπια. Ευχαριστώ πολύ τον κ. Καλλιά και την κ. Χατζηρασάνη.

Ελάτε να σας ξεναγήσουμε στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως

Καίτη Αργυράτου

(Ιστορικό-Αρχαιολογικό), Ελληνογερμανική Αγωγή, Α' Λυκείου, 1994

Σ (93)ΜΣ.Ζ.Η/Φ.Ζ.Ι (94)Ηο

Ένα βιβλίο, 80 περίπου σελίδων, με τίτλο "Ελάτε να σας ξεναγήσουμε στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως", είναι το αποτέλεσμα της πολύμηνης εργασίας των μαθητών δύο τμημάτων της Α' Λυκείου της Ελληνογερμανικής Αγωγής, όπου εφέτος εδίδαξα Ιστορία.

Αποτελεί ουσιαστικά έναν "Οδηγό του Μουσείου Εκμαγείων", που λειτουργεί στο κτήριο Μακρυγιάννη, και έγινε με τη συνεργασία της Διεύθυνσης των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Τα βασικά κίνητρα υπήρξαν δύο διδακτικοί και συνάμα προσωπικοί μου προβληματισμοί.

Ο ένας αναφέρεται στην έλλειψη

επαρκούς χρόνου για να μπορέσει να καλυφθεί η τεράστια ύλη της Ιστορίας. Στην Α' Λυκείου, ο καθηγητής, ξεκινώντας τη διδασκαλία του από κάποιες θεωρητικές γνώσεις περί Ιστοριογραφίας και, στη συνέχεια, από τα βάζη της ανθρώπινης προϊστορίας, πρέπει να φθάσει ως τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, έχοντας διανύσει μια ιστορική πορεία, το λιγότερο, 4000 ετών.

Πού να μείνει λοιπόν καιρός για έναν περίπατο "αναψυχής" στο χώρο της Τέχνης!

Οι ενόπτες που αναφέρονται σε πολιτισμικά θέματα συνηθώς παραλείπονται ή δίνονται με συντομία, για να προλάβει ο διδάσκων να εκθέσει τα

σημαντικά γεγονότα.

Ο δεύτερος προβληματισμός μου είναι ο τρόπος με τον οποίο συνήθως γίνονται οι επισκέψεις των σχολείων στα Μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους.

Δεν μπαίνω σε λεπτομέρειες, γιατί νομίζω πως όλοι μας έχουμε κάποτε παρακολουθήσει σκηνές καθάλου κολλεκτικτές για την αγωγή και τη συμπεριφορά των Ελλήνων μαθητών, και ευχαριστώ τον κ. Καλλιγιά γιατί με το παράδειγμα που έφερε κατά τον χαιρετισμό του επιβεβαίωσε τα λεγόμενά μου.

Πέρα όμως από τις εντυπώσεις και τα σχόλια, αναρωτιέται κανείς: Τελικά, γιατί πήγαν αυτά τα παιδιά στο μουσείο και τι κέρδιζαν φεύγοντας. Τι έμαθαν και τι αισθάνθηκαν από το πλήρσιμα της ομορφίας και της αξίας της ελληνικής τέχνης; Υπήρχαν βέβαια πάντα οι εξαιρέσεις, οι οποίες, ευτυχώς, τα τελευταία χρόνια τείνουν να γίνον κανόνες. Σ' αυτό, πιστεύω, συντέλεσαν πολύ και τα διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται εδώ, αλλά και σε άλλα μουσεία.

Πρασιωικά, με τη γνώριμία και τις εμπειρίες που απέκτησα στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως, αλλά και με την ανταλλαγή απόψεων με άλλους συναδέλφους, συνειδητοποίησα ότι οι δύο προβληματισμοί που προανέφερα μπορούσαν να βρουν εδω μέσα στην πιο ουσιαστική διεξοδό και την πιο σύγχρονη λύση.

Δεύτερη αισιόδοξη διαπίστωση ήταν ότι: Οι βασικές κατευθυντήριες αρχές της αγωγής (που είναι, κατά τη γνώμη μου: η δημιουργική συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία της μάθησης και η βιωματική προσέγγιση του μορφωτικού αγαθού) όπως και οι επί μέρους παιδαγωγικοί στόχοι (δηλαδή, η πρόκληση του ενδιαφέροντος, η άσκηση της παρατηρητικότητας, η μεθοδική εργασία, η ομαδική συνεργασία, η ανάπτυξη της κρίσης και η αισθητική καλλιέργεια των παιδιών) θα μπορούσαν να εφαρμόσθουν πρακτικά με την ένταξη των μαθητών μου σ' ένα από τα εκπαιδευτικά αυτά προγράμματα.

Η σκέψη του μεγάλου κέρδους, που θα αποκόμιζαν τα παιδιά από μια τέτοια εμπειρία, βοήθησε να παραμεριστούν οι διαταγμοί για τις δυσκολίες που θα συναντούσαμε.

Έτσι, ξεκίνησαμε τον Δεκέμβριο του '93, με την υποστήριξη και καθοδήγηση Διευθύνσεων και συναδέλφων άλλων με τη συγκινητική βοήθεια της Γραμματείας της Σχολής, και φτάσα-

με στο σημερινό αποτέλεσμα, που, αν δεν είναι τέλειο, είναι όμως ωραίο, γιατί βγήκε μέσα από την ψυχή και τα χέρια 54 νέων παιδιών που δούλεψαν σκληρά.

Τα στάδια της εργασίας είναι 4:

α. Η προετοιμασία.

β. Η επίσκεψη στο Μουσείο και η συλλογή των στοιχείων.

γ. Η επεξεργασία του υλικού.

δ. Η σύνθεση του "Όδηγού".

Ο περισσότερος χρόνος καταναλώθηκε στην προετοιμασία με τον ακόλουθο προγραμματισμό:

1. Συζήτηση στην τάξη, ήδη από τον Οκτώβριο, 1993, με θέμα τον προγραμματισμό και την ωφέλεια των επισκέψεων σε μουσειακούς χώρους.

2. Επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο, ώστε να πάρουν τα παιδιά μια πρόγνωση και να σχηματίσουν μια πιο καθαρή εικόνα της αρχαίας ελληνικής τέχνης.

3. Δύο πολυώρες δικές μου επισκέψεις στο Κέντρο Μελετών, προκειμένου να καταποτιστώ πλήρως στο χώρο και να συντάξω το ερωτηματολόγιο.

4. Διδασκαλία των ενοτήτων της Αρχαϊκής και Κλασικής τέχνης, με ένα χρονικό "άλμα" βέβαια, γιατί με την κανονική ακολουθία της ύλης θα διδάσκονταν πολύ αργότερα.

5. Προβολή φανερωμένων από την Ακρόπολη και τη ζωφόρο του Παρθενώου, με παράλληλη έκθεση φωτογραφιών και σχεδίων από τα εκθέματα του Μουσείου. Το υλικό μός παραχρήθηκε από το Κέντρο Μελετών.

6. Μια ακόμη προβολή βιντεοταινίας με θέμα τη ζωή στην Κλασική Αθήνα.

7. Και, τέλος, σχηματισμός ερωτηματολογίου, το οποίο θεωρώ το σπουδαιότερο μέρος της προετοιμασίας.

Το ερωτηματολόγιο

Είναι απλό και θα έλεγα ότι θυμίζει το προσωπικό παιχνίδι "το κινητό του θεσσαυρού". Στόχος του είναι να αναγκάσει το παιδί να συγκεντρώσει την προσοχή του σ' ένα-ένα έκθεμα χωριστά, να παρατηρήσει κάποιες λεπτομέρειες και να τις καταγράψει. Οι λεπτομέρειες αυτές δεν έχουν ουσιαστική σημασία, έμμεσα όμως οδηγούν στην καθαρότερη και σταθερότερη γνώση του αντικειμένου. Αναφέρω ενδεικτικά κάποιες ερωτήσεις:

1. Τι παριστάνει η μακέτα της πρώτης προθήκης στο βάθος του διαδρόμου; Τι ή δεύτερη; Εκτός από την κύρια πύλη υπάρχουν άλλα παράσματα; Πόσα;

2. Περιγράψτε τον τρόπο που έκο-

βαν και μετέφεραν τους μαρμάρους όγκους.

3. Στην προοπτική αναπαράσταση του Παρθενώου μπορείτε να διακρίνετε την εσωτερική κιονοστοιχία; Σε τι διαφέρει από την εξωτερική; Παρατηρήστε τον τρόπο στέγασης.

Η επίσκεψη

Κατά την ημέρα της επίσκεψης, στις 15/12/1993, τα παιδιά χωρίστηκαν σε ομάδες των 6 ή 7 ατόμων με έναν ή μια υπεύθυνο για την ομάδα τους. Στην είσοδο του Μουσείου οι υπεύθυνοι μοίρασαν στα παιδιά από 1 σελ σχεδίων, κατόψεων και ερωτημάτων. Μετά από καταποτιστική ξενάγηση στους χώρους, τα παιδιά άρχισαν, βάσει του ερωτηματολογίου, να συλλέγουν τα στοιχεία.

Η επεξεργασία

Δέκα μέρες μετά την επίσκεψη παρέδωσαν στους υπεύθυνους καθαρογραμμένες τις εργασίες τους, και εκείνοι με τη σειρά τους, αφού τις διόρθωσαν και τις συμπλήρωσαν, παρουσίασαν μια ολοκληρωμένη εργασία. Έτσι ωρίμασε πλέον η ιδέα ότι μπορούσαν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις και το συγκεντρωμένο υλικό, συντάσσοντας έναν "Όδηγό" του Μουσείου που είχαν επισκεφτεί.

Αυτή η εργασία πλέον θα γινόταν από την επιτροπή των 8 υπευθύνων, που μοιράστηκαν μεταξύ τους ρόλους και αρμοδιότητες.

Έγινε και περαιτέρω συγκέντρωση επιστημονικού και βιβλιογραφικού υλικού και καθορίστηκαν τα θέματα που θα περιλάμβανε η όλη εργασία. Για μια πληρότερη εποπτική εικόνα της αρχιτεκτονικής του Παρθενώνα, τα παιδιά με ομαδική εργασία, κατά το μεγαλύτερο μέρος, έστησαν από έναν "Παρθενώνα" το κάθε τμήμα (κατασκευή από χαρτόνι).

Τέλος, αφού ελέγχθηκε όλο το υλικό, πήρε την τελική του μορφή με τη βοήθεια της Γραμματείας της Σχολής.

Αναφέρω τώρα από τον Πίνακα Περιεχομένων του "Όδηγού" τα θέματα που περιλαμβάνει:

Μετά τον Πρόλογο, την Εισαγωγή και μια Γενική αναφορά στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως, αρχίζει η ξενάγηση —γιατί βέβαια για ξενάγηση πρόκειται, που πολύ απέχει από έναν επιστημονικό Όδηγό του Μουσείου.

Τα παιδιά έκαναν ότι έπρεπε να αρχίζουν από τον α' όροφο, ώστε να παρακολουθεί ο επισκέπτης την ιστορική εξέλιξη των εκθεμάτων. Η ξενάγηση στο ισόγειο αρχίζει με

την περιγραφή του Παρθενώνα και συνεχίζεται στη δεξιά αίθουσα του ανατολικού αετωμάτων έπειτα στην αριστερή του δυτικού αετωμάτων. Ακολουθεί ο εσωτερικός διάδρομος και ο προβάλαμος με τη ζωφόρο. Ειδική αναφορά γίνεται στη μακέτα του Ερεχθείου. Ακολουθεί η ιστορία των λεγομένων Ελληνικών μάρμαρων και το αίτημα της επιστροφής τους. Θα ήθελα, τελειώνοντας, να σταθώ στο τελευταίο αυτό θέμα. Είναι μια διαμαρτυρία και ένα αίτημα συγχρόνως των παιδιών να επιστραφούν τα μάρμαρα στον τόπο που ανήκουν. Η σημασία της δεν έγκειται στην πρωτοτυπία της άλλα στον πηγαίο και αυθόρμητο τρόπο που εκφράστηκε. Στην αρχή ξεπήδησε σαν απορία, έγινε παράπονο και έπειτα διάθεση προστασίας της εθνικής μας κληρονομιάς και "υπεράσπιση" του Παρθενώνα. Ύστερα ζήτησαν το αίτημα του δικαίου μέσα τους, και το πα-

ράπονο έγινε θυμός και αγανάκτηση, που βρήκε διέξοδο στην έκφραση αυτής της διαμαρτυρίας.

Μαθητική διαμαρτυρία

Εμείς, οι μαθητές και μαθήτριες της Α' Λυκείου της Ελληνογερμανικής Αγωγής, που, με την επίσκεψη στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολης και την εργασία μας, ανακαλύψαμε το μεγαλείο της κλασικής μας τέχνης, και ιδιαίτερα των γλυπτών του Παρθενώνα, και αισθανθήκαμε:

α. περιφάνια, που είμαστε απόγονοι εκείνων που δημιούργησαν αυτά τα αριστουργήματα,

β. πικρία, που εμείς, οι φυσικοί κληρονόμοι, σπερούμαστε τα ανεπανάληπτα πρωτότυπα και στη θέση τους βλέπουμε τα αντίγραφα,

γ. έκπληξη και αγανάκτηση, που οι Βρετανοί, λαός πολιτισμένος, με υψηλή αντίληψη αισθητικής και δικαίου, εξακολουθούν να κρατούν ακρω-

τηριασμένο το σύμβολο του πολιτισμού, τον Παρθενώνα,

διαμαρτυρούμαστε

και τους ζητάμε να επιστρέψουν τα "Ελληνικά" λεγόμενα μάρμαρα στον τόπο που ανήκουν, σεβόμενοι τη δίκαιη απαίτηση των Ελλήνων, αποκαθιστώντας έτσι και την αξιοπρέπεια του βρετανικού λαού.

Πιστεύω πως τίποτε άλλο δεν θα μπορούσε να δικαιώσει περισσότερο αυτήν εδώ την εργασία και τον τρόπο που έγινε, όσο τούτο το κείμενο, που δείχνει ότι οι γνώσεις που πήραν τα παιδιά από τη σπουδή τους στο Μουσείο δεν έμειναν στο διανοητικό επίπεδο, αλλά έγιναν κτήμα τους και βίωμά τους τόσο έντονα, ώστε να τους κινήσουν ευγενικά και υψηλά συναισθήματα.

Και όταν η Γνώση γίνεται Αρετή, ο παιδικός στόχος σίγουρα έχει πετύχει.

3.2. Εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώθηκαν στο σχολείο

Στην ομάδα αυτή εντάσσονται ανακοινώσεις εκπαιδευτικών της περιοχής Αθηνών που, μετά από κάποια επίσκεψη στο χώρο ή με τη βοήθεια Μουσείσευκών, έκαναν ειδικά προγράμματα για την Ακρόπολη και τον κλασικό πολιτισμό, μέσα στην τάξη τους, στο χώρο του σχολείου. Οι πρώτοι τρεις εκπαιδευτικοί (της Α' Γυμνασίου), παρουσιάζουν την εργασία μαθητών που έλαβαν μέρος στο μεγάλο πρόγραμμα «Μια μέρα στην Ακρόπολη», καθώς και τη δική τους προετοιμασία και εργασία πριν και μετά από το πρόγραμμα. Ποιήματα, εικαστικά έργα, θεατρικό παιχνίδι καθώς και η σύνταξη και το τύπωμα ενός τεύχους 50 σελίδων, έργο 106 μαθητών, με θέμα: «Μια μέρα στην Ακρόπολη», είναι μέσα στη διαδικασία της διδασκαλίας που οργάνωσαν οι εκπαιδευτικοί.

Οι μαθητές ενός σχολείου που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα οργάνωσαν στο χώρο του σχολείου τους ένα μικρότερο ΜΜΑ ώστε να συμμετάσχουν σε αυτό και όλοι οι υπόλοιποι μαθητές.

Η επόμενη ανακοίνωση περιγράφει την παιδαγωγική αντιμετώπιση του δασκάλου, που αναγκάστηκε να δημιουργήσει στο σχολείο του ένα πρόγραμμα για να παρηγορήσει τους μαθητές μετά τη δυσάρεστη ατμόσφαιρα που δημιούργησε η αιχμηρόληνη συμπεριφορά ενός ξένου τηλεοπτικού συνεργείου.

Οι τελευταίες δύο ανακοινώσεις παρουσιάζουν ανάγλυφα τις μεγάλες δυνατότητες που έχει η οργάνωση ειδικών «Ομίλων» στο σχολείο, και εδώ βεβαίως ενός αρχαιολογικού ομίλου. Περιγράφοντας ποικίλες δραστηριότητες, δίνουν πολλές ιδέες στον εκπαιδευτικό.

Μια μέρα στην Ακρόπολη, πριν και μετά

Στρατής Μαϊστρέλης

(Φιλολογικό), 3ο Γενναίο Κερατσίνι, Α' Τάξη, 1991

Σ (90)ΜΜΑ (91)Ηο (93)Η

Η δική μου συνεισφορά στη συνάντηση αυτή είναι να σας παρουσιάσω τη συνεργασία μου με τους μαθητές του Α3 τμήματος του 3ου Γυμνασίου Κερατσίνι, πριν και μετά την παρα-

κολούθηση του προγράμματος "Μια μέρα στην Ακρόπολη", που έγινε τον Απρίλιο του 1990. Αν επιτρέψει ο χρόνος, θα προχωρήσω στην αξιολόγηση του προγράμματος και σε προτά-

σεις για τη βελτίωσή του.

Πριν ανεβούμε στην Ακρόπολη, είχαμε επισκεφτεί με το ίδιο τμήμα το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης και είχαμε παρακολουθήσει το εκπαιδευτικό του πρόγραμμα. Τα παιδιά γνώρισαν έτσι έναν άλλον τρόπο επαφής με τον αρχαίο κόσμο, πιο δημιουργικό και διασκεδαστικό, που τα έκανε να αποβάλουν την απροθυμία που συνοδεύει συνήθως τέτοιες επισκέψεις.

Παράλληλα, γνώριζαν ότι για να απολαύσουμε μια επίσκεψη, έπρεπε να προετοιμαστούμε και να αξιοποιή-

σομε σωστά το χρόνο μας. Έπρεπε να οργανωθούμε συστηματικά και να αναθέσουμε από πριν το ρόλο του καθενός. Όταν λοιπόν τους ανακοίνασα το πρόγραμμα για την Ακρόπολη, είχε διαμορφωθεί το κατάλληλο κλίμα. Δύο βδομάδες πριν από την προγραμματισμένη επίσκεψη, τα παιδιά άρχισαν να συγκεντρώνουν υλικό σχετικό με το θέμα μας.

- Σε πίνακα ανακινώσαμε της τάξης τους καρφίτωσαν κάρτες και φωτογραφίες με τα μνημεία της Ακρόπολης.

- Έφεραν γραμματόσημα με το ίδιο θέμα από τις συλλογές τους.

- Εικόνες με την αναπαράσταση των μνημείων.

- Στη συνέχεια, χωρίστηκαν σε ομάδες 3-4 μαθητών και με τη βοήθεια μικρής βιβλιογραφίας ανέλαβαν να παρουσιάσουν στους συμμαθητές τους την ιστορία και την κατασκευή κάθε μνημείου. Τα θέματα των ομάδων ήταν: Προτύλεια, Ερέχθειο, Άπτερος Νίκη, Παρθενώνας, γλυπτική διάκοσμος του Παρθενώνα, Αναθήματα, Ιστορία της Ακρόπολης, Παναθήναια, ο Περικλής και η εποχή του.

- Κάποια παιδιά με ταλέντο στη φωτογραφία ανέβηκαν και φωτογράφησαν λεπτομέρειες των μνημείων, για να υποστηρίξουν με εποπτικό υλικό τις μελέτες των συμμαθητών τους. Αυτό την 1η εβδομάδα.

Τη 2η εβδομάδα, με τη βοήθεια έγχρωμων διαφανών, βινετοινάϊας από τη σειρά "Ελλάδος Περιήγησης" και φωτοτυπιών με σχεδιαγράμματα που μοιράστηκαν στους μαθητές, μιλήσαμε:

α. Για την κατασκευή ενός αρχαίου ελληνικού ναού. Οι δυσκολίες, ο μόχθος, το χρέμα, τα υλικά, τα εργαλεία, οι μέθοδοι, η τέχνη, ήταν σημεία που μας απασχόλησαν.

β. Επιμεινάμε στα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά κάθε μνημείου, καθώς και στις καινοτομίες τους.

γ. Στάθηκαν στη γλυπτική κόσμησή του Παρθενώνα και στους ασκούς που υπηρετούσε.

δ. Μίλησαμε για το έργο της συντήρησης και αποκατάστασης των μνημείων και ποια η σημασία του για τη διάσωση των μνημείων και ως έργων τέχνης και ως ιστορικών μαρτυριών.

ε. Με τη βοήθεια του συναδέλφου της Χημείας, αναφερθήκαμε στις μορφές φθοράς των μνημείων.

στ. Στο τέλος, τα μνημεία παρουσιάστηκαν μέσα στο ιστορικό τους πλαίσιο. Οι μαθητές πληροφορήθηκαν για τους κατασκευαστές και τους πρώτους χρήστες, για τη σημασία

που είχαν γι' αυτούς, αλλά και για τη σημασία που πήραν τις εποχές που ακολούθησαν.

Σε όλα τα προηγούμενα τα παιδιά συμμετείχαν ενεργητικά, μια και είχαν ασχοληθεί με τα ζητήματα αυτά στις εργασίες τους.

- Τώρα ήρθε η ώρα να χαλαρώσουμε με κάποια παιχνίδια. Παίζοντας με ένα παζλ από την Άπτερο Νίκη, παρατήρησαν και αναγνώρισαν τις επί μέρους μορφές του ιωνικού ρυθμού.

- Με τη βοήθεια ενός εκμαγιού έφτιαξαν τα δικά τους αντίγραφα από τη ζωφόρο του Παρθενώνα και τα χρωμάτισαν.

Όλα ήταν ετοιμα για να ανεβούμε στην Ακρόπολη.

Η συνεχής συμμετοχή των παιδιών και τα κολεκαιτικά σχόλια των εκπαιδευτών τα ενθουσίασαν.

Επιστρέφοντας την άλλη μέρα στο σχολείο, συζητήσαμε τις εντυπώσεις και τις εμπειρίες τους. Το παιχνίδι, η δραστηριοποίηση, η παρατήρηση, η σύγκριση και η ταύτιση δημιουργήσαν τη ζητούμενη οικειότητα, που οδήγησε σε αμεσότητα επαφής με τα μνημεία. Ο πλούτος των συναισθημάτων και των γνώσεων που αποκόμισαν ζητούσε να εκφραστεί.

- Έτσι άρχισαν να προσθέτουν διάφορες δημιουργίες τους στον πίνακα ανακινώσεων, που είχαμε ειδικά για την επίσκεψη αυτή.

- Στο σπίτι ολοκλήρωσαν τις εργασίες που είχαν αρχίσει στην Ακρόπολη, ζωγράρισαν και σχεδίασαν τις δικές τους εμπνεύσεις.

- Πολλά παιδιά έκαναν τις δικές τους γλυπτικές απόπειρες.

- Άλλα εμπνεύστηκαν και έγραψαν τις δικές τους ποιητικές συνθέσεις.

- Όλοι οι μαθητές στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας έγραψαν Έκθεση με θέμα: "Μια μέρα στην Ακρόπολη", όπου παρουσίασαν, γραπτά τώρα, τις εντυπώσεις τους, άσκηση κριτική και αξιολόγησαν το πρόγραμμα που παρακολούθησαν. Πρόσφατα είχαν διδαχτεί την ενότητα 11 της Νεοελληνικής Γλώσσας με θέμα "Επίσκεψη σ' ένα μουσείο".

Ήταν η πρώτη φορά που παρατηρήθηκε τέτοια αφομοίωση του λεξιλογίου

ου κατά τη διόρθωση της Έκθεσης.

- Κάποια όμως από τα παιδιά είχαν εντυπωσιασθεί από το γλυπτικό διάκοσμο του Παρθενώνα και ιδιαίτερα από την ενδυμασία των μορφών που παριστάονταν. Ρώτησα τους μαθητές, αν ήθελαν να μάθουν περισσότερα και, με τη βοήθεια της μουσειοσκευής για την αρχαία ελληνική ενδυμασία, άρχισαμε να μελετάμε το θέμα αυτό.

Προσπάθησαν να φτιάξουν και να φορέσουν ρούχα των αρχαίων χρόνων. Οι εμπειρίες των παιδιών άρχισαν να γίνονται αεθρητικά και προώθηση για άλλο σχετικό θέμα. Κάποιο παιδί πυροδότησε τον ενθουσιασμό τους. Αφού έχουσε τα κοστούμια, γιατί δεν ανεβάζουμε μια θεατρική παράσταση;

Και να το ήθελα, ήταν αδύνατο να τους αρνηθώ. Επιλέξαμε πέντε από τους *Νεκρικούς Διαλόγους* του Λουκιανού, που είχαμε αρχίσει να μελετάμε εκείνες τις μέρες. Ξεφύναμε από την κλασική εποχή, αλλά η σατιρική και πάντα επίκαιρη διάθεση του Λουκιανού άρεσε στα παιδιά.

Τα κοστούμια τελειοποιήθηκαν από τις μητέρες των παιδιών. Το σκηνικό μας ήταν ο σκοτεινός κόσμος του Άδη. Για μουσική χρησιμοποιήσαμε ρεμπέτικα και λαϊκά τραγούδια, που βοήθησαν στο ζωντανάμα του κειμένου και στην προβολή των διαχρονικών ιδεών του Λουκιανού.

Στη σκηνοθεσία αυτοσχεδιάσαμε. Δεν υπήρξε μαθητής που να μη βοήθησε. Δραστηριοποιήθηκαν ακόμη και οι πιο αδιάφοροι μαθητές. Έτσι, φτάσαμε ως τη δραματοποίηση, μερικά δείγματα της οποίας παραθέτω πιο κάτω. Η παράσταση κράτησε περίπου 3/4 της ώρας και ξεπέρασε κάθε προσδοκία.

Όλες αυτές οι δραστηριότητες, που η μια ερχόταν σαν συνέχεια της άλλης, κατάφεραν:

1. Να διευρύνουν και να ζωντανέψουν τη διδακτέα ύλη της Ιστορίας και των άλλων αρχαιογνωστικών μαθημάτων.

2. Να ενεργοποιήσουν τη δημιουργική ικανότητα των παιδιών και να τους δώσουν την ευκαιρία να

ερευνήσουν και να ανακαλύψουν νέους τρόπους μελέτης.
3. Να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές στα θέματα του πολιτισμικού μας παρελθόντος, μια και αυτοί θα είναι οι συνεχιστές της πλούσιας

πνευματικής μας παράδοσης.
4. Να προσφέρουν στον καθηγητή τους την απαιτούμενη πείρα, τον ενθουσιασμό και, γιατί όχι, την ικανοποίηση, που μεταβάλλει το τόσο κοπιαστικό μας έργο σε απολαυστικό.

“Μια μέρα στην Ακρόπολη”. Η εργασία των παιδιών στο σχολείο

A. Γκανά (Φιλολογικό), E. Ζωγραφάκη (Φιλολογικό)

4ο Γυμνάσιο Χαϊδαρίου, Α' τάξη, 1991

Σ (90)ΜΜΑ (91)ΜΜΑ/Ηο (93)Η (94)Η

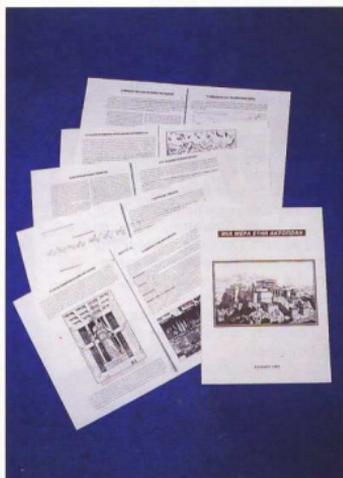
Το σχολείο μας, έχοντας υιοθετήσει την άποψη ότι “ο σεβασμός δεν επιβάλλεται αλλά εμπνέεται”, οδηγήθηκε στην απόφαση να λάβει μέρος στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Μια μέρα στην Ακρόπολη”, που είχε διοργανώσει το Κέντρο Μελετών Ακρόπολης. Συμμετέχοντας σ' αυτό, επιδιώκαμε να ολοκληρώσουμε οι μαθητές μας, με την παρατήρηση και την άσκησή τους στα επιμέρους εργαστήρια, τις γνώσεις που πήραν μέσα στην τάξη και να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα σχετικά με τα μνημεία της Ακρόπολης. Το πρόγραμμα παρακολούθησαν συνολικά 50 μαθητές της Πρώτης τάξης (τα τμήματα Α3 και

Α5), στις 29 Μαρτίου 1990. Θα ήθελα να αναφερθώ στον τρόπο με τον οποίο αρχικά προετοιμάσαμε τους μαθητές μας για τη συγκεκριμένη επίσκεψη, και πώς, στη συνέχεια, αξιοποιήσαμε τις γνώσεις και τις εμπειρίες μας από αυτή. Ως εκπαιδευτικός, ήταν η δεύτερη φορά που παρακολουθούσα με μαθητές της Α' τάξης ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα –το πρώτο ήταν “Οι συναλλαγές στην αρχαιότητα”, του Νομισματικού Μουσείου, ένα χρόνο νωρίτερα-, και με βάση την προηγούμενη εμπειρία από τη συνεργασία Σχολείου - Μουσείου προσπάθησαμε να οργανώσουμε τη συμμετοχή

μας στο νέο πρόγραμμα της Ακρόπολης.

Συνολικά διαθέσαμε δύο διδακτικές ώρες για προετοιμασία των μαθητών. Ως βοηθητικό υλικό –πέρα από την Ιστορία των Αρχαίων Χρόνων της Α' Γυμνασίου- χρησιμοποίησα την *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* και το εποπτικό υλικό που μας προσέφερε το Κέντρο Μελετών Ακρόπολης. Ιδιαίτερη σημασία δώσαμε στα μέρη στα οποία διαιρείται ένας αρχαίος ναός, στα χαρακτηριστικά του ιωνικού και του δωρικού ρυθμού και στην αναγνώριση των αρχιτεκτονικών μελών που απαρτίζουν ένα ναό. Αποτέλεσμα αυτής της δουλειάς στο σχολείο ήταν οι μαθητές να παρακολουθήσουν με ιδιαίτερη άνεση το πρόγραμμα, να εμπνευστούν με ευχάριστο τρόπο όσα μέχρι τότε γνώριζαν και να αποκτήσουν επιπλέον γνώσεις και εμπειρίες από την επίσκεψή τους στα 24 εργαστήρια της Ακρόπολης.

Ο απολογισμός των εντυπώσεων και των εμπειριών των μαθητών από την παρακολούθηση του προγράμματος έγινε την επόμενη από την επίσκεψη μέρα, σε συζήτηση μέσα στην τάξη που διήρκεσε μια ώρα. Ήταν ένας εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ των μαθητών, που στηρίχθηκε τόσο στα θετικά όσο και στα αρνητικά σημεία του προγράμματος. Σε ερώτηση: “Τι μας προσέφερε το πρόγραμ-

μα και πώς μπορούμε να εκφραστούμε εμείς ύστερα απ' αυτό;», έγιναν προτάσεις για γραπτές και εικαστικές εργασίες που θα αναλάμβαναν κάποιο μαθητής ή ομάδα μαθητών. Όλες οι εργασίες έγιναν σε ώρες εκτός των μαθημάτων. Ορισμένα από τα θέματα τους δόθηκαν μέσα στην τάξη, ενώ άλλα είναι αποκλειστικά έμπνευση των μαθητών. Θα ήθελα να τονίσω εδώ ότι οι μαθητές εργάστηκαν –κατά ομάδες ή μεμονωμένοι– με ενθουσιασμό και μεγάλη ευχαρίστηση, αφιερώνοντας πολλές ώρες από τον ελεύθερο χρόνο τους. Από την προσπάθεια αυτή προέκυψαν οι εξής εργασίες:

1. Τέσσερις ομαδικές εργασίες (τρεις γραπτές και μία κατασκευή). Η πρώτη γραπτή είναι μία αναπαράγωγή του προγράμματος "Μια μέρα στην Ακρόπολη" και περιέχει μέσα σε 43 σελίδες τις γνώσεις που αποκόμισαν οι μαθητές από το πρόγραμμα, εμπλουτισμένες με το απαραίτητο εικονογραφικό υλικό.

Η δεύτερη, με τίτλο "Η κατασκευή ενός αρχαίου ελληνικού ναού", περιγράφει αναλυτικά όλες τις διαδικασίες κατασκευής του ναού, από το λατομείο ως την τελική επεξεργασία των αρχιτεκτονικών μελών. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι μαθητές ζωγράφησαν μόνοι τους κάθε φάση της κατασκευής.

Η τρίτη γραπτή εργασία περιλαμβάνει την ιστορία του βράχου της Ακρόπολης και κάθε μνημείου της χωριστά. Είναι εμπλουτισμένη με τις αναπαραστάσεις των ναών, τις οποίες ζωγράφισαν επίσης μόνοι τους οι μαθητές.

Η τέταρτη ομαδική εργασία είναι μια κατασκευή. Εδώ οι μαθητές προσπάθησαν να αποδώσουν με φιλάδελφο και ευλακία από σουβλάκια την παράσταση ενός ναού δωρικού ρυθμού. Βάση της κατασκευής είναι το φιλόζο, ενώ με τα ευλάκια κάλυψαν το δάπεδο, τη σκεπή και τους κίονες του ναού. (Την κατασκευή μπορούσε να τη δείτε στην Έκθεση).

2. Έξι ατομικές εργασίες. Στην πρώτη μια μαθήτρια διατυπώνει κάποιες σκέψεις της σ' ένα ποίημα αφιερωμένο στην Ακρόπολη. Τα μνημεία της συνομιλούν για την Αθήνα τότε και την Αθήνα στο σήμερα.

Οι άλλες είναι εικαστικές εργασίες. Μια μαθήτρια απεικονίζει σε έναν πίνακα τα συναισθήματά της για την καταστροφή των μνημείων της Ακρόπολης από τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Μια άλλη χάραξε το σχέδιο του βράχου της Ακρόπολης με τους

ναούς σε ένα κομμάτι γυαλί, που είχε προηγουμένως αλείψει με μαύρο χρώμα. Έτσι φάνηκε το σκίσιμο πάνω στο μαύρο φόντο. Μια τρίτη μαθήτρια επιχείρησε με την τεχνική του κολλάζ, χρησιμοποιώντας κομμάτια από τουριστικά διαφημιστικά φυλλάδια, να αναπαραστήσει ένα ναό ιωνικού ρυθμού. Τέλος, τρεις μαθήτριες έφτιαξαν αρχιτεκτονικά σχέδια των Προπυλαίων και του Παρθενώνα.

Συνολικά, από τους 50 μαθητές που πήραν μέρος στο πρόγραμμα, τις πιο πάνω εργασίες παρουσίασαν οι 29, όλοι όμως διατύπωσαν τις απόψεις τους σε Έκθεση που έγραψαν με θέμα «Εντυπώσεις από το πρόγραμμα "Μια μέρα στην Ακρόπολη"».

Ένα χρόνο αργότερα η δουλειά αυτή των μαθητών πήρε νέα σάρκα και οστά με τη μορφή ενός βιβλίου. Η βαθύτερη και ουσιαστική απήχηση που είχε στην ψυχή τους το πρόγραμμα που παρακολούθησαν μας οδήγησε σ' αυτή την απόφαση. Τα παιδιά, ευχαριστημένα από το πρώτο αποτέλεσμα της δουλειάς τους και περισσότερο υπεύθυνα, θέλησαν να εκδώσουν σε βιβλίο, με τίτλο "Μια μέρα στην Ακρόπολη", όλη την εμπειρία που απέκτησαν συμμετέχοντας στο πρόγραμμα αυτό.

Για την επιτυχία του σκοπού μας αρχικά σχηματίστηκε μια επιτροπή, η οποία καθόρισε τη δομή και το περιεχόμενο του βιβλίου. Στη συνέχεια επιλέχτηκε το υλικό από τις υπάρχουσες εργασίες και εμπλουτίστηκε με βάση νέα βιβλιογραφία που δόθηκε στους μαθητές.

Η τελική επεξεργασία έφερε στο φως ένα βιβλίο πενήντα σελίδων,

που απριζιζόταν από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο, με τίτλο "Η Αθήνα την κλασική εποχή", περιγράφονται τα χαρακτηριστικά της εποχής εκείνης, που συνήδησε τη δημιουργία όλων των θαυμαστών μνημείων της Ακρόπολης. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται αναλυτικά η ιστορία καθενός από τα μνημεία. Στο τρίτο δίνεται ο τρόπος με τον οποίο κατασκευάστηκαν τα μνημεία, ξεκινώντας από το λατομείο και φτάνοντας ως την τοποθέτηση των λίθων στο ναό, το χρώμα και το γλυπτό διάκοσμο των κτηρίων. Στο τέταρτο μέρος το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη φθορά των μνημείων και στις προσπάθειες συντήρησης και αποκατάστασης τους. Το βιβλίο ολοκληρώνεται με έναν ωραίο στοίχο επίλογο από το βίο του Πλουτάρχου "Περικλής", που αναφέρεται στην αξία και τη διαχρονικότητα των μνημείων.

Όσον αφορά το οικονομικό μέρος της έκδοσης, πέρα από τα χρήματα, που συγκέντρωσαν οι ίδιοι οι μαθητές από διάφορες εκδηλώσεις τους, μας ενίσχυσαν οικονομικά ο Δήμος και η Ένωση Γονέων Χαϊδαρίου. Τελειώνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι το πρόγραμμα "Μια μέρα στην Ακρόπολη", εκτός από το πλήθος των γνώσεων και των εμπειριών που προσέφερε στους μαθητές, υπήρξε η αφορμή για ουσιαστικότερη μελέτη και έρευνα γύρω από τα μνημεία της Ακρόπολης, για ατομική και συλλογική προσπάθεια, για αυτενέργεια και αυτοκριτική. Πιστεύω ότι τα αποτελέσματα αυτά ανταποκρίνονται στους στόχους του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Ένα αρχαιολογικό πρωινό

Μαρία Πολυδέρου

(Φιλολογικό), Ελληνογλωσσική Σχολή Jeanne d'Arc, 1991

Σ (90)/ΜΜΑ (91)/Νο(93)Η

Η γνωριμία μας με τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Κε.Μ.Α. έγινε στις 25 Νοεμβρίου του '89, όταν παρακολούθησα το πρόγραμμά «Μια μέρα στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως». Ακολούθησε η συμμετοχή μας στην ημερίδα-συνάντηση του Κέντρου και σε αντίστοιχη ημερίδα στο Γαλλικό Ινστιτούτο, όπου παρουσιάστηκαν μουσειοσκευές από ελληνικά και γαλλικά μουσεία.

Στη συνέχεια, ένα τμήμα της Α' Γυμνα-

σίου προσκλήθηκε να παρακολουθήσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που πραγματοποιήθηκε στο χώρο της Ακροπόλεως. Έχοντας τη σχετική εμπειρία από όσα προαναφέραμε, κρίναμε σκόπιμο να προετοιμάσουμε τα παιδιά ανάλογα.

Σε πρώτο στάδιο προσεγγίσαμε θεωρητικά την αρχαιοελληνική τέχνη – και ιδιαίτερα την αρχιτεκτονική του Παρθενώνα –, με τη βοήθεια του σχολικού εγχειριδίου και ανάλογου

εποπτικού υλικού (διαφάνειες, video, πρόπλασμα Παρθενώνα).

Στη συνέχεια, επισκεφτήκαμε το Κε.Μ.Α., αλλά τα παιδιά, με την καθοδήγησή μας, κατάφεραν να την υλοποιήσουν στο χώρο του σχολείου, συγκεντρώνοντας, με αρκετό κόπο, τ' απαιτούμενα υλικά (ασπαύνια, πηλό, γύψο, κόλλες χαρτίου, κοκκία, κότσια κ.ά.). Μεγάλη βοήθεια μας πρόσφεραν οι μουσειοσκευές του Κε.Μ.Α. και του Μουσείου Κυκλαδικών Τέχνης (μουσειοσκευή με την αρχαία ελληνική ενδυμασία).

Με τα μέσα αυτά, τα παιδιά ταξίδεψαν στο χρόνο, μέσα στις σχολικές αίθουσες, εφαρμόζοντας πολλές δραστηριότητες: κατασκευή αρχιτεκτονικών μελών από ασπαύνια, χρωμάτισμα σχεδίων, ντύσιμο, παιχνίδια που τους αποκαλύψαν δικές τους δυνατότητες.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να ευχαριστήσω και δημόσια τις συναδέλφους Ιωάννα Ζερβού και Αιμιλία Καλλιλά καθώς και τη Διεύθυνση του σχολείου, γιατί πιστεύω ότι κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς συνεργασία και ομαδικό πνεύμα.

Πώς πέτυχε μια διδασκαλία επειδή δεν έγινε όπως σχεδιάστηκε

Παυλός Δονάτος

(Παιδαγωγικό), 12ο Δημοτ. Σχολείο Αμαρουσίου, 1993

Σ-Π (93)Μ.Σ.Ε-Ο/Ηο

Το 4ο κανάλι της αγγλικής Τηλεόρασης, για λογαριασμό του Υπουργείου Παιδείας του Ενωμένου Βασιλείου, κινηματογράφησε μια σειρά που αφορούσε στην ελληνική αρχαιότητα. Δύο επεισόδια της σειράς αυτής γυρίστηκαν στο σχολείο μου με την Τετάρτη τάξη, της οποίας είμαι δάσκαλος. Το γεγονός αυτό στάθηκε αφορμή να πληροφορηθούμε την ύπαρξη και τις δραστηριότητες του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως.

Το γύρισμα έγινε στις 3 και 4 Μαΐου 1993.

Ένα μήνα πριν, παρακολούθησα το σεμινάριο της κ. Χατζηροσάνη και συνεργάστηκα μαζί της για την καλύτερη οργάνωση της διδασκαλίας. Στα παιδιά δόθηκαν τα σχετικά φυλλάδια για τις ενδυμασίες και τα μουσικά όργανα και έγινε αναφορά σε άλλες πηγές πληροφόρησης, όπως: βιβλία, αφίσες, φωτογραφίες. Κατά την κινηματογράφηση, τίποτε σχεδόν δεν έγινε όπως είχε σχεδιαστεί από εμένα και τα παιδιά!

Διδακτικές αρχές και στόχοι θεσπίστηκαν στις σκηνοθετικές ανάγκες. Η επιμονή της εικονοληπτικής μηχανής σε ορισμένα πρόσωπα –επιλογής του σκηνοθέτη– ήταν γεγονός αρκετό για να δημιουργήσει στα παιδιά την αίσθηση ότι τα χώρισαν σε πρωταγωνιστές και κομπάρσους, με τα

ενότητα επακόλουθα: μεμψιμοιρίες και παράπονα στον γράφοντα, που ήταν και διερμηνέας. Το επιχειρήμα μου, ότι και ο ίδιος δεν έτυχε της προτιμήσεως του εικονολήπτη, δε φάνηκε ισχυρό, και κυρία λογικό, στα παιδιά! Το κλίμα στην τάξη έγινε απρόγευμα βαρύ! Το τηλεοπτικό συνεργείο έκανε τη δουλειά του, ευχαρίστησε κι έφυγε. Έμεινε όμως η αίθουσα της Δ', η οποία –επειδή για την περίπτωση και χάρη στη συνδρομή του Δημάρχου Αμαρουσίου είχε στρωθεί με μοκέτα, στα παράθυρα είχαν κρεμαστεί κουρτίνες και στους τοίχους έλλια πλαίσια– ξεχωρίζε από τις άλλες δεκαέξι του σχολείου.

Και οι μαθητές μου; Άλλοι συζητούν, άλλοι κρίνουν και κυρίως κατακρίνουν ό,τι προηγήθηκε, και οι λιγοστοί, «οι εκλεκτοί» του σκηνοθέτη, καυχώνται πως σε λίγους μήνες θα τους βλέπουν στις τηλεοράσεις όλου του κόσμου!

Η κατάσταση απασχόλησε και τους συναδέλφους των μεγαλύτερων τάξεων. Θυμηθήκαμε και το των αρχαίων, «ουδέν κακόν αμιγές καλού», και αποφασίσαμε να οδηγήσουμε τα παιδιά στους γνώριμους μας παιδαγωγικούς δρόμους.

Στην άκρη λοιπόν το ωρολόγιό πρόγραμμα. Θέση στον αυτοσχέδιασμο. Το σχολείο έζησε ένα τριήμερο χω-

ρίς προηγούμενο!

Τα παιδιά της Ε' ζήτησαν από τα παιδιά της Δ' να τα διδάξουν όσα είδαν, άκουσαν και έμαθαν, κι εκείνα ανταποκρίνονται ευχαρίστως.

Ανοίγουν τις εκπαιδευτικές μουσειοσκευές, σχεδόν μ' ευλάβεια, και βγάζουν ενδυμιασίες και μουσικά όργανα. Συγκρίνουν με αντίστοιχες παραστάσεις από τη Ζωφόρο του Παρθενώνα, που είχαμε σε διαφάνειες, εξηγούν. Βοηθούν παιδιά να ντυθούν. Δίνουν τα όργανα να τα ψηλαφίσουν και τα ενθαρρύνουν να βγάλουν ήχους, να συγκροτήσουν ορχήστρα. Προχωρούν πέρα και πάνω απ' ό,τι είχε γίνει κατά την πρώτη παρουσίαση σ' αυτά από το δασκάλο τους. Η Ε' παρακολουθεί και συμμετέχει.

Ο δάσκαλος με ικανοποίηση διαπιστώνουμε πόσο υπέροχοι δάσκαλοι γίνονται τα παιδιά, όταν τους δώσουμε την ευκαιρία.

Την επομένη, η Ε' αναλαμβάνει να δείξει και να μάθει στην ΣΤ' πώς ντύονταν και με τι όργανα διασκεδάζαν οι αρχαίοι στα μέρη που ζύμει τώρα εμείς. Η τρίτη ημέρα ήταν ημέρα δημιουργίας και έκφρασης.

Η Δ' τάξη ολοκληρώνει τις εργασίες που είχε αρχίσει κατά το γύρισμα, για τους άθλους του Ηρακλή. Η Ε' με μαρτυρητικό μίλο – να μην είναι άραγε από το μέρος που τον προμηθεύονταν και οι αρχαίοι αγγειοπλά-

στες: – κατασκευάζει αγγεία και στήνει την Αγορά της. Κάποια παιδιά της ΣΤ' κατασκευάζουν μουσικά όργανα – στο Μαρούσι, ευτυχώς, φυτρώνουν ακόμα καλάμια για αυλούς και σύριγγες του Πανός! – και συγκροτούν ορχήστρα. Ζωγραφίζουν αγγεία και παραστάσεις. Από τα σπίτα ήρθαν ρετάλια ύφασμα, που τα παιδιά τα μεταποιούν σε χλαμύδες, χιτώνες, μάτια και χιτωνίσκους. Κάποια, και μάλιστα όχι τα πλέον τολμηρά και δραστήρια, όπως εμείς νομίζαμε, εφφινιάζουν ευχάριστα: αυτοσχεδιάζουν στην Αγορά (έμποροι-αγοραστής), και δύο υποδιόνται αυθόρμητα με το ερωτευμένο σύγχρονο ζευγάρι με στολές της κλασικής εποχής, χωρίς τα σχόλια που θα γίνονταν σε άλλη περίπτωση!

Αντιπροσωπεία παιδιών, με επιστημότητα και καμάρι, προσκαλούν και τις μικρότερες τάξεις να επισκεφθούν την αίθουσα δράσης. «Να βλέπετε μόνο! Μην ακουμπάτε τη λύρα! Είναι αρχαία, αληθινή! Όταν μεγαλώσετε θα φτιάξετε κι εσείς!», ήταν τα λόγια που ακούγονταν. Τα μικρά έμοιαζαν εφφασιασμένα, κυρίως απ' ό,τι άκουγαν παρά απ' ό,τι έβλεπαν. Σίγουρα όμως κατάλαβαν πως κάτι πολύ σημαντικό συνέβαινε.

Όλα ήταν χαρούμενα, σχεδόν ευτυχήσιμα. Και οι δάσκαλοι το ίδιο. Δεν υπήρχαν πια πρωταγωνιστές και κομπάρσοι. Ήταν σχολείο αληθινό!

Εφέτος έγινε η αρχή. Στην επόμενη Ημερίδα ελπίζω πως κάποιος συνάδελφος του σχολείου μας θα είναι σε θέση να ανακοινώσει καλύτερα αποτελέσματα και να κάνει συγκεκριμένες προτάσεις.

Η δική μου πρόταση, να παρακολουθήσουμε οι δάσκαλοι του Αμαρουσίου το σχετικό σεμινάριο – πρόταση και προς τους συνάδελφους των γειτονικών σχολείων και προς την κ. Χατζηραλήνη, έγινε ευχαρίστως αποδεκτή.

ομίλους, τον Ιστορικό και τον Αρχαιολογικό. Από τους πολλούς μαθητικούς ομίλους του Κ. Α. ο Αρχαιολογικός θεωρείται – και κατά την εκτίμησή των μαθητών – από τους σημαντικότερους. Τούτο οφείλεται και σε μερικά επιτεύγματά του, από τα οποία μπορούν να αναφερθούν, ως παραδείγματα, τα εξής:

α. Διάσωση της βωϊκτικής Ανθηδόνας, επιλείου των αρχαίων Θηβών. Η Ανθηδόνα κηρύχθηκε αρχαιολογικός χώρος μετά από καταγγελία του Αρχαιολογικού Ομίλου για ανέγερση παρανόμων οικοδομών πάνω στις αρχαιοτάτες της.

β. Εκκλήση προς τον Πρωθυπουργό, τον αρμόδιο Υπουργό και τη Διοίκηση της Εθνικής Τράπεζας για τη διάσωση του αρχαίου τείχους (στην οδό Αιόλου) και της Αχαρναιού Πύλης, με αποτέλεσμα να ανακοινώσει η Τράπεζα στον Όμιλο, ότι όχι μόνο θα διασώσει το τμήμα αυτό του αθηναϊκού τείχους, αλλά και ότι θα το καταστήσει προστό και επισκέψιμο. Η υπόσχεση δ ε ν πραγματοποιήθηκε ως σήμερα, ως προς το 2ο τμήμα στον σκέλο της.

γ. Τα μέλη του Αρχαιολογικού Ομίλου, με επιφανειακή, μετά από βροχές, έρευνα, επισήμαναν ίχνη και ευρήματα νεολιθικού οικισμού στο λόφο του Κολλεγίου. Ακολούθησαν σχετικές ανακοινώσεις στον ημερήσιο Τύπο καθώς και δημοσιοποίησή μαθητό του στον επιστημονικό τύπο.

δ. Με προφορές και ευρήματα μαθητών συγκροτήθηκε αρχαιολογική συλλογή – με άδεια βεβαίως της αρμόδιας Υπηρεσίας. Τα εκθέματα επιδεικνύονται ως εποπτικά μέσα στο μάθημα και προκλούν το ενδιαφέρον και την αγάπη των μαθητών για την Ιστορία και την Αρχαιολογία γενικότερα.

Πριν ήδη οξυνθεί ιδιαίτερα το πρόβλημα της μόλυνσης των Αθηνών και των επιπτώσεών της στα μνημεία της Ακρόπολης, μαθητές του Αρχαιολογικού Ομίλου είχαν επισκεφθεί, στη δεκαετία του '60, αρμόδιο διευθυντή του Υπουργείου Πολιτισμού και είχαν εκφράσει τις ανησυχίες τους για την επίδραση της μόλυνσης επί των μνημείων, και ιδιαίτερα για τη φθορά που προκαλούσε, σε απόσταση χιλιόμετρου μόλις από την Ακρόπολη, η παλιά εγκατάσταση φωταερίου στο Ρουφ, που λειτουργούσε ακόμη τότε.

Επί του θέματος έγιναν αργότερα και αρκετές δημοσιεύσεις, όχι μόνο στον Κολλεγιακό Τύπο αλλά και αλλού (π.χ. στο περιοδικό ΤΟΤΕ, στο

Η δράση ενός Αρχαιολογικού Ομίλου σε ένα σχολείο

Ευάγγελος Βρανόπουλος

(Ιστορικό-Αρχαιολογικό), Κολλέγιο Αθηνών, 1993

Π (93)Ηο

Στο Κολλέγιο Αθηνών λειτουργεί Αρχαιολογικός Όμιλος, στον οποίο είμαι καθηγητής-σύμβουλος επί 28

χρόνια. Ο Όμιλος πρωτολειτούργησε ως Ιστορικό-Αρχαιολογικός το 1963. Από το 1965 χωρίστηκε σε 2

οποίο δημοσιεύτηκε αναλυτικό κείμενο περί του γνωστού έργου που επιτελείται για τη σωτηρία των μνημείων της Ακρόπολης), τεχνικό θάματος που προκαλεί την παγκόσμιο θαυμασμό.

Ο Αρχαιολογικός Όμιλος εκδηλώνει έκτοτε το ενδιαφέρον του, ώστε οι τελειοφοίτοι –συνήθως– μαθητές του Κ. Α. να επισκέπτονται το Κε.Μ.Α. και την Ακρόπολη προς κατανόηση της σημασίας και των δυσκολιών του συντελούμενου αξιολογητάτου έργου της προστασίας των μνημείων της από τον φοβερό κίνδυνο. Έτσι οι μαθητές ευαισθητοποιούνται παράλληλα για την αξία της προγονικής κληρονομιάς μας.

Όταν παλαιότερα οι μαθητές χωρίζονταν σε κλασικά και πρακτικά τμήματα, την συντριπτική πλειοψηφία των μελών του Αρχαιολογικού Ομίλου αποτελούσαν μαθητές των πρακτικών τμημάτων. Τούτο σφελεόταν στην εξέλιξη αυτογνωσίας επιθυμία τους να καλύψουν κενά που τους έλειπαν, δηλαδή ιστορικές και αρχαιολογικές γνώσεις και γενικότερα ανθρωπιστικές σπουδές. Έτσι άλλωστε εξηγείται και το ενδιαφέρον των μελών του Αρχαιολογικού Ομίλου και του Καλλεγίου γενικότερα για το επιτελούμενο μέγα τεχνικό έργο στα μνημεία της Ακρόπολης.

Ωστόσο πρέπει εδώ να επιστημανθεί πως, λόγω του συστήματος δέσμης, δηλαδή λόγω της πνευματοκτόνου ειδικεύσεως, η επιθυμία και η αυτογνωσία αυτή των μαθητών, που προανάφερα, τείνουν να εξαφανισθούν σήμερα.

Και σε άλλες πολλές περιπτώσεις ο Αρχαιολογικός Όμιλος εκδήλωσε το ενδιαφέρον του για τη σωτηρία μνημείων της πατρίδας μας. Επιλεκτικά αναφέρω την επίσκεψη στο φρούριο της Αιγιοσθένης, προς διαπίστωση των σημαντικών ζημιών που προκάλεσε ο μεγάλος σεισμός του 1981. Το επίκεντρο του σεισμού ήταν ακριβώς οι Αλκυονίδες νήσοι, σε ελάχιστα χιλιόμετρα από το αρχαίο αθηναϊκό φρούριο. Το 1981 ο διαπύρρονος στον αρχικό του ύψος των 16 μ. πύργος του φρουρίου έχασε μέρος του ύψους του από κατακρημνιστή της υψηλότερης λιθοδομής του.

Όχι απάε, μέλη του Ομίλου εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους και για τον τύμβο των πεσόντων Αθηναίων στη μάχη του Μαραθώνα, με δημοσιεύσεις ή επιστολές στον αθηναϊκό Τύπο, με τις οποίες ζητούσαν να καλυφθεί ο τύμβος με γρασιδί, ώστε να μη χάνει συνεχώς με τις ετήσιες βρο-

χές μέρος του ύψους του. Ως παράδειγμα ανέφεραν τον τύμβο του Βατερλά, που δεν έχει χάσει ούτε πόνο το από το αρχικό του ύψος.

Ο περιορισμός του χρόνου εββάλλει να μπορούμε στο τελευταίο μέρος της εισήγησής, στο οποίο θα αναφερθώ σε δραστηριότητες με τις οποίες μπορεί να ασχοληθεί ένας αρχαιολογικός όμιλος Λυκείου. Αυτές μπορεί να είναι:

α. Πινάκδια του Ομίλου, στην οποία με κείμενα, φωτογραφίες ή και αποκόμματα από τον τύπο θα ενημερώνονται οι μαθητές που δεν είναι μέλη του, επί ενδιαφερόντων αρχαιολογικών θεμάτων.

β. Ομιλίες μαθητών, οι οποίες μπορούν να συνοδεύονται και από διαφάνειες επί παρομοίων θεμάτων.

γ. Πρόσκληση στο σχολείο αρχαιολόγων ή άλλων ειδικών για σχετικές ομιλίες.

δ. Ενημέρωση των αρμοδίων υπηρεσιών, όταν υποπίπτει στην αντίληψη των μαθητών φθορά, καταστροφή ή καταπάτηση αρχαιολογικού χώρου.

ε. Ίδρυση με δωρεές εκθεμάτων αρχαιολογικής συλλογής, ώστε να παρουσιάζονται στο μάθημα και εποπτικά μέσα, π.χ. λείψα οψιανού ή όστρακα.

στ. Δημοσίευση ιστορικοαρχαιολογι-

κών κειμένων στα σχολικά έντυπα ή και αλλού.

ζ. Καλλιέργεια και μετάδοση αισθημάτων αγάπης για την πολιτισμική κληρονομία μας.

Και τέλος γνωριμία και με τα εκτός Ελλάδος μνημεία του Ελληνισμού, για να γίνεται γνωστή η άπιστευτη εξάπλωση του Ελληνισμού αλλά και η ευεργετική επίδραση που άσκησε στους άλλους λαούς.

Προϋποθέσεις, τέλος, για την επιτυχή λειτουργία του ομίλου αποτελούν:

1. Πρόβλεψη εβδομαδιαίας περιόδου στο ωρολόγιο πρόγραμμα, όπως συνέβαινε στο Γυμνάσιο του Κ. Α., η τουλάχιστον ενός μεγάλου διαλείμματος.

2. Τα μέλη του Ομίλου προσέρχονται και αναλαμβάνουν ορισμένες υποχρεώσεις σε βάση προαιρετική. Δεν πρέπει να υπάρχει πίεση του καθηγητή ούτε ενθάβρωση βαθμοθηρίας.

3. Οι εργασίες που αναλαμβάνουν οι μαθητές (ομιλίες, άρθρα, ανακοινώσεις, επισκέψεις, λοιπές πρωτοβουλίες) πρέπει να είναι σχετικές με κάποια ενδιαφερόντα τους.

4. Οι μαθητές να μαθαίνουν από τις πρώτες συγκεντρώσεις πώς να αγαπούν και να προστατεύουν τους αρχαιολογικούς χώρους.

Μια περιπλάνηση στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας γύρω από την Ακρόπολη

Ειρήνη Νάκου

(Ιστορικό - Αρχαιολογικό), Σχολή Μαρπείη, Γυμνάσιο, 1993

Σ (93)ΜΣΕ/Ηο (94)Ηο

Είναι μεγάλη χαρά για τα παιδιά να δείχνουν τη δουλειά τους, επειδή τους δίνεται η δυνατότητα να αρθρώσουν ένα λόγο μέσα στον κόσμο των ενηλίκων, που τους αποκλείει σχεδόν από ουσιαστική συμμετοχή. Με τον Αρχαιολογικό Όμιλο του Γυμνασίου, που αποτελείται από 17 παιδιά κι από τις 3 τάξεις, αποφασίσαμε να γνωρίσουμε καλύτερα το ιστορικό κέντρο της Αθήνας γύρω από την Ακρόπολη. Τα περισσότερα από τα παιδιά είχαν επιλέξει να Α.Ο. λόγω της δυνατότητας να φεύγουν από το σχολείο για δύο ώρες τα

πρωνά της Πέμπτης. Στην πρώτη συνάντηση του ομίλου ορίσαμε το αντικείμενο της δουλειάς μας. Ο ρόλος μου σ' αυτή τη συζήτηση, όπως και σ' όλη την διαδικασία, ήταν συμβουλευτικός και καθοδηγητικός. Η πρότασή μου, λοιπόν, να καλύψουμε πολλά από τα μνημεία του κέντρου της Αθήνας συνδεδεώντας τα μέσα στον χώρο και στο χρόνο, τους άρεσε, καθώς και η ιδέα να εκθέσουμε το υλικό αυτής της περιπλάνησης στο τέλος της χρονιάς και πιθανόν να φτιάξουμε ένα βιβλίο.

Στη συνέχεια, αφού εντοπίσαμε τα σημαντικότερα μνημεία και μουσεία σ' ένα χάρτη, προγραμματίσαμε τις επισκέψεις μας.

Ιδέα ενός μαθητή ήταν να μη δούμε τα μνημεία απομυμνωμένα από το σύγχρονο περιβάλλον τους. Έτσι αποφασίσαμε να φωτογραφίσουν τα ίδια τα παιδιά τους χώρους, για να δείξουν πως τα μνημεία αυτά πνίγονται σήμερα μέσα στα σύγχρονα κτήρια, την έντονη κυκλοφορία αλλά και την αδιαφορία των περαστικών.

Η φωτογράφιση είχε πολλά θετικά εκπαιδευτικά αποτελέσματα, κυρίως γιατί ώθησε τα παιδιά να παρατηρήσουν, να προσέξουν λεπτομέρειες, να επιστημονούν ενδιαφέροντα σημεία και να τα σχολιάσουν.

Σε κάθε εξόρμησή μας ακολουθούσαμε μια ειδικά επιλεγμένη διαδρομή, ή έτσι τελικά καλύψαμε μια αρκετά μεγάλη περιοχή του κέντρου της Αθήνας γύρω από την Ακρόπολη. Στη συνειδητή των παιδιών πραγματικά, από την αρχή, η Ακρόπολη ήταν το κέντρο, γύρω από το οποίο απλωνόταν ο ιστός της πόλης.

Τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να ξαναγίνουν στους χώρους, να μαζέψουν υλικό –ενημερωτικά φυλλάδια, οδηγούς, κάρτες κτλ.– και να φωτογραφίσουν τα μνημεία. Λειτουργούσαμε ως ομάδα με κοινό στόχο, ήταν χαρούμενα και συζητούσαν ρωτώντας ή προτείνοντας σχετικά θέματα. Οι συζητήσεις αναπτύσσονταν βέβαια περισσότερο την επόμενη Πέμπτη, όταν ο Όμιλος συγκεντρωνόταν στο σχολείο.

Εκεί βλέπαμε το πρώτο υλικό που είχαμε συγκεντρώσει και συμβουλευόμεσταν βιβλία, που αρχικά έφεραν εγώ, σχετικά με το ιστορικό κέντρο της Αθήνας. Τα παιδιά έβλεπαν πως ήταν και πώς λειτουργούσαν τα μνημεία, αλλά και η ευρύτερη περιοχή, σε άλλες εποχές. Τους εντυπωσίαζαν στοιχεία, όπως φωτογραφίες από το Στάδιο των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 με τον Σπύρο Λούη και

άλλους αθλητές, το γεγονός ότι η Αθήνα ήταν τειχισμένη πόλη –και όχι μόνο στα αρχαία χρόνια–, ή ότι ο Αντώνης Μπενάκης ήταν «Ο Τρελαντώνης» της Πηνελόπης Δέλτα. Τα παιδιά γρήγορα άρχισαν να δραστηριοποιούνται και να αναζητούν μόνο τους στοιχεία στη βιβλιοθήκη του σχολείου, ή στο σπίτι τους, να ρωτούν τους γονείς ή γνωστούς τους, να ξεφυλλίζουν εφημερίδες και περιοδικά. Η συρροή πληροφοριών ήταν εντυπωσιακή. Πιστεύω ότι αυτό το γεγονός ήταν πολύ θετικό, η συνεχής, δηλαδή, ενασχόλησή τους με το θέμα και οι προτάσεις τους για τη συμπλήρωση του υλικού. Το πρόβλημά μας τελικά ήταν ο περιορισμός της ύλης και η οργάνωσή της.

Το κάθε παιδί ανέλαβε να γράψει ένα μικρό κείμενο για δύο-τρεις χώρους. Τα κείμενα διαβάζονταν στην τάξη και όλοι διατυπώναμε τις παρατηρήσεις μας, οι ορθογράφοι έκαναν τις διορθώσεις, και όσοι είχαν γραφομηχανή ή κομπιούτερ κτυπούσαν τα κείμενα. Άλλα παιδιά αναλάμβαναν να βγάλουν φωτοτυπίες από το υλικό βιβλίων ή περιοδικών. Τέλος, καταχωρήσαμε όλο αυτό το υλικό σε ειδικούς, κατά θέμα, φακέλους και σχημάτισαμε τη βιβλιογραφία.

Στις τελευταίες συναντήσεις πριν από την Έκθεση, που οργανώθηκε στο χώρο του σχολείου αρχές Μαΐου, ξεκαθαρίσαμε και ελέγξαμε το υλικό και αριθμήσαμε τα μνημεία σύμφωνα με σχεδιάγραμμα σχετικό με την περιπλάνησή μας.

Το στήσιμο της Έκθεσής μας πήρε περίπου 10 ώρες, αλλά τα παιδιά διέθεσαν με χαρά και ενθουσιασμό τον ελεύθερο χρόνο τους.

Στο πρώτο πανό είχαμε μια ενημερωτική αφίσα, τα ονόματα των μαθητών του ομίλου, τους χάρτες, τη βιβλιογραφία και γενικές όψεις της Αθήνας (γκράβιουρες, ζωγραφιές, φωτογραφίες) από διάφορες εποχές. Στη συνέχεια, για κάθε αρχαιολογικό χώρο, μνημείο ή μουσείο αρχίζαμε με τον τίτλο, ακολουθούσαν το εισαγωγικό κείμενο και το οπτικό υλικό με χρονολογική σειρά, και τελειώναμε με τις φωτογραφίες που είχαν τραβήξει τα παιδιά και με ενημερωτικό υλικό για τις τυχόν σύγχρονες εκδηλώσεις.

Σ' ένα τραπέζι είχαμε τοποθετήσει αρχαιολογικούς οδηγούς και φυλλάδια σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα διαφόρων μουσείων, όπως αυτά του Κέντρου Μελετών Ακρόπολης, για την ενημέρωση μαθητών, καθηγητών και γονέων.

Τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα μιας τέτοιας εργασίας πιστεύω ότι είναι πολλά:

1. Ενεργοποίηση μαθητών. Ομαδική και ατομική εργασία με κοινό στόχο, για μεγάλο χρονικό διάστημα και σε ώρες που ξεπερνούν το σχολικό πρόγραμμα.
2. Ισοτιμη συνεργασία μαθητών και των τριών τάξεων του Γυμνασίου.
3. Ουσιαστική συνεργασία μαθητών με καθηγητή και δημιουργία ιδιαίτερης φιλικής ατμόσφαιρας.
4. Αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου με συζητήσεις. Σύνδεση της σχολικής εργασίας με το ευρύτερο περιβάλλον των παιδιών.
5. Εξοικείωση με αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Έγιναν ενεργητικό επισκέπτες.
6. Απώκτηση ιστορικού - αρχαιολογικού ενδιαφέροντος με διαμορφωμένες προτάσεις για διάφορες σχετικές εργασίες.
7. Ευαισθητοποίηση για την αξία και την αναγκαιότητα προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς.
8. Συνειδητοποίηση της αξίας των μνημείων όλων των ιστορικών περιόδων (βλ. Τζαμί από την Τουρκοκρατία).
9. Σύνδεση των ιστορικών περιόδων, από την προϊστορία ως σήμερα.
10. Ενημέρωση και "εξάνηση" και άλλων μαθητών, καθηγητών και γονέων.
11. Διαπίστωση ότι η σύγχρονη Αθήνα έχει κάποια πολιτιστική ζωή, η οποία μπορεί να αναβαθμιστεί το επίπεδο της ζωής μας, αρκεί να την αναπτύξουμε και να συμμετάσχουμε σ' αυτήν.

Ειδικά για την Ακρόπολη, τα θετικά κατά την γνώμη μου αποτελέσματα της εργασίας αυτής ήταν:

1. Τοπογραφία - Σύνδεση της Ακρόπολης με τη γύρω περιοχή. Αντίληψη του τρόπου με τον οποίο η ζωή των αρχαίων Αθηναίων, συνδεδεόταν την Ακρόπολη με τη νότια πλευρά του λόφου, την Αγορά και τον Κεραμεικό.
2. Αντίληψη της θέσης και του ρόλου της Ακρόπολης σε διάφορες περιόδους και σύνδεση της με το ιστορικό κέντρο της σύγχρονης Αθήνας.
3. Ενημέρωση για τις εργασίες αποκατάστασης των μνημείων.
4. Αξιοποίηση γνώσεων από τη σχολική ιστορία. Τελειώνοντας, θέλω να διατυπώσω μια πρόταση. Είναι ενδιαφέρουσα και αποδοτική εργασία η εξερεύνηση, αποτύπωση και γνωριμία του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει η

κάθε σχολική κοινότητα. Και αν τα παιδιά αυτά είχαν να αντιμετωπίσουν το πλούσιο ιστορικό-αρχαιολογικό περιβάλλον της Αθήνας, άλλα παιδιά, με φτωχότερο –φαινομενικά- περιβάλλον, μπορούν να το διερευ-

νήσουν σε βάθος (π.χ. συλλέγοντας και προφορικές μαρτυρίες) και να παρουσιάσουν στην ευρύτερη κοινότητα την τοπική ιστορία τους. Απαιτείται βέβαια ευελιξία των σχολικών προγραμμάτων και κυρίως ενίσχυση

του ρόλου και της θέσης των καθηγητών, αλλά και των μαθητών, και σεβασμός της προσωπικότητάς τους, η οποία δυστυχώς συχνά συνθλίβεται (και) σήμερα, επτά μόλις χρόνια πριν από τον 21ο αι. μ.Χ.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΟΡΓΑΝΩΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

Πολλοί εκπαιδευτικοί που συνεργάστηκαν μαζί μας διδάσκουν σε σχολεία τα οποία δεν είναι στην Αθήνα. Με αυτό το δεδομένο, επεξεργάστηκαν και προσαρμόσαν τα στοιχεία που τους ενδιέφεραν, ώστε να δημιουργήσουν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τον αρχαιολογικό χώρο ή για το μουσείο της περιοχής τους και της επιλογής τους.

Οι πρώτες τρεις ανακοινώσεις αυτής της ομάδας περιγράφουν την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στους Δελφούς, στην αρχαία Αιανή και στο Μουσείο Θεσσαλονίκης. Η προσαρμογή του προγράμματος MMA στην περιφέρεια, και μάλιστα στους Δελφούς, αποτελεί παράδειγμα εφαρμογής του σε άλλο κλασικό ιερό και αποδεικνύει ότι με μελέτη και επιπλέον εργασία ο εκπαιδευτικός μπορεί μόνος του να οργανώσει ένα νέο πρόγραμμα. Στην Αρχαία Αιανή και στο Μουσείο Θεσσαλονίκης τα προγράμματα βασίστηκαν στην καθημερινή ζωή κατά την αρχαιότητα, και με αυτό το θέμα οργανώθηκε η επίσκεψη. Η διαφοροποίηση του θέματος, που επέλεξαν οι ίδιοι εκπαιδευτικοί για τα προγράμματα στους Δελφούς και στην Αιανή, δείχνει πως ο κάθε αρχαιολογικός χώρος με τις ιδιαιτερότητές του υπαγορεύει τη θεματική του αντίστοιχου προγράμματος.

Οι επόμενες δύο ανακοινώσεις έγιναν από καθηγήτριες σχολείων της Αττικής, που μελέτησαν, μετά από συνεργασία με την Ακρόπολη, μαζί με τους μαθητές τους άλλα κλασικά μνημεία της περιοχής, τους αρχαιολογικούς χώρους του Ραμνούτσας και της Βραυρώνος. Η δημιουργία και το τύπωμα Οδηγού του αρχαιολογικού χώρου και του Μουσείου της Βραυρώνος αποτελεί την ολοκλήρωση της εργασίας των μαθητών και δείχνει την έκταση της μελέτης τους.

Οι επόμενες τρεις ανακοινώσεις αποτελούν προγράμματα που δουλεύτηκαν στην επαρχία, κυρίως με τη βοήθεια Μουσείσκειών. Στη Σύρο, το νησί με τα καλύτερα δείγματα του κλασικισμού, οι μαθητές, με ερέθισμα τις μουσειοσκευές «Το Ιερό της Ακρόπολιδος» και «Οι Ρυθμίες της Κλασικής Αρχιτεκτονικής», κατέγραψαν και μελέτησαν στοιχεία και μορφές από την αρχαιότητα στα κτήρια, τα φωτογράφησαν, έψαξαν σε αρχεία, και συνέταξαν ειδικό τεύχος για τα νεοκλασικά κτήρια της Ερμούπολης. Στον Βόλο και στον Χάρακα της Κρήτης, με τη βοήθεια των ΜΣ, οργανώθηκαν προγράμματα, όχι σε κλασικά μνημεία αυτή τη φορά αλλά στο σχολείο. Η περιγραφή της χρησιμοποίησης-εκμετάλλευσης όλων των δυνατοτήτων των εκπαιδευτικών τμημάτων των αθηναϊκών μουσείων από το Γενικό Λύκειο Χάρακα εικονογραφεί με τον καλύτερο τρόπο τη συνεργασία εκπαιδευτικών που ενδιαφέρονται γι' αυτό το είδος διδασκαλίας με τους συναδέλφους και των άλλων μουσείων.

Η τελευταία ανακοίνωση σ' αυτήν την ομάδα περιγράφει το οδοιπορικό, με αρχή την Ακρόπολη, και τις περιβαλλοντικές επεμβάσεις που σχεδίασαν και οργάνωσαν, καθώς και τις ξεναγήσεις που έκαναν στα επιλεγμένα μνημεία της Ελλάδος, μαθητές Λυκείου της Αθήνας για να δείξουν την Ελλάδα σε ομομηλικούς τους από το Πόρτο της Πορτογαλίας.

Δελφοί: Μια προσπάθεια εφαρμογής του εκπαιδευτικού προγράμματος για την Ακρόπολη στην περιφέρεια

Α. Κεχαγιτά* (Φιλόλογος), Κ. Πανακριτακού** (Φιλόλογος)

Γυμνάσιο Δελφών, Α' τάξη, 1991

* (91)Η/ΜΜΑ-ΜΣ.Ο (92)ΜΣ.Ρ (93)Μ.Σ.-Ρ.Ο/Ηο (94)ΜΣ.ΕΟ/Η

** (90)ΜΣ.Ζ.Ε (91)Ηο (92)ΜΣ.Ζ.Ο-Ρ (93)Ηο (94)ΜΣ.Ρ/Η

Η περιπέτειά μας για μια διαφορετική προσέγγιση ενός αρχαιολογικού χώρου με το σχολείο μας ήρθε σαν άμεσο αποτέλεσμα και προέκταση του προγράμματος "Μια μέρα στην

Ακρόπολη".

Οι λόγοι που μας έκαναν να σκεφτούμε και να επιχειρήσουμε κάτι τέτοιο ήταν: α. Ο αναγκαστικά περιορισμένος αριθμός μαθητών που είχαν

πάρει μέρος στο πρόγραμμα της Ακρόπολης, β. Η γεννιαιότητα της περιοχής μας με ένα πρώτο μεγέθους και σημασίας αρχαίο ελληνικό ιερό, τους Δελφούς.

Αναπόφευκτες ήταν κάποιες αδυναμίες του προγράμματός μας (σε σχέση με το αντίστοιχο της Ακρόπολης), όπως η έλλειψη ειδικών επιστημόνων και επιστημολογικού υλικού. Έτσι το πρόγραμμά μας πήρε τη μορφή κλασικής περιήγησης, εμπλουτισμένης με στοιχεία του προγράμματος για την Ακρόπολη. Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα ήταν και η αριθμητική δυσαναλογία σχέση υπεύθυνων εκπαιδευτικών και μαθητών (2 καθηγη-